

DIPLOMATARIUM FÆROENSE

FÆOVSKT FODNBRÆVASVN

I

Miðalaldarbrøv upp til trúbótarskeiðið

við söguligun rannsóknun

31 V

Jakob Jakobsen

Vid fira plátun

TÓRSHAVN

H. N. Jacobsens bókahandil

KØBENHAVN

Vilh. Prior, kgl. Hofboghandel

1907

Við stirk frá Føroya lögtingi

S. L. Mellers Bogtrykkeri — København.

103653

SØGULIGAR RANNSÓKNIR

Innihald:

	á siðu
I. Um fóroyisk fodnminni	I—VII.
II. Um biskuparnar í Kirkjubø.....	VII—XVII.
III. Um fóroyisk fodnbrøv (miðalaldarbrøv)	XVII—XXXVII.
1. Um gamlar fóroyiskar logskipanir, „seyðabrévið“ og Edlind biskup i Kirkjubø	XVII—XXIV.
2. Um tey handskrift, sum tað gamla seyðabrévið og aðrar gamalfóroyiskar logskipanir standa í. a. Skinnbók nr. 33 kvarto (Stockh.)	XXIV—XXXIV.
b. Skinubók Hist. Lit. 12 fol. (Lund)	XXVI—XXXI.
c. Pappirshandskrift AM, 316 fol. (Kpmh).	XXXI—XXXIV.
3. Um gomul fóroyisk skjalsbrøv	XXXIV—XXXVII.
IV. Um fóroyskt mál fírr í tíðini	XXXVII—XLII.
Um fóroyisk staðanøvn	XLII—XLIV.

Søguligar rannsóknir til „føroyskt fodnbrævasavn“.

I. Um føroysk fodnminni.

Tey skrivaðu minni, ið ettir eru til upplísingar um Føroya miðaløld, tiðina frá tí mundinun har sum fodnaldarsøga okkara, Føringasøga edla „Tróndarbók“, endar og upp til trúbótarskeiðið (reformatiðni), eru ógvuliga fá og spjødd. Úr tiðimi attaná trúbótina er, sum ætlast kann, nóg meira til av skrivaðun, ið við vikir Føroya søgu, helst táið tað dregur upp imóti okkara egnu tið.

Áðrenn tikið verður til at greiða frá teimun miðalaldarminnun okkara edla fodnbrøvun, sum aðalevni eru í hesari bók, skal umtalast eitt føroyskt rúnaminni, ið enn er til skjals og sum er frá firstu landnámstið oyggjana, og siðan skal havast frammi um, kvar ið tikið verður til Føroya edla Føringa í gomlun Íslandssøgun og gomlun íslendskun ársbókun, siri ein part eisini í norskun kongasøgun og norskun fodnbrøvun.

Ein lítill rúnasteinur varð funnin í Kirkjubø í árinun 1833 og goymist nú í fodngripagoymsluni „Oldnordisk Musæum“ í Keypmannahavn. Niðasti parturin av steininum er burtur, og burtur er eisini tað firsta av innskriftini, ið er at lesa høgrumegin frá og hevir staðið odl í einari reglu. So kemur nakað, ið ótiðiligt er og ivasamt. Tiðilig eru nú ikki uttan tey tvey siðstu orðini, sum siga frá, til minnis um kvønn ið steinurin varð settur. Professor Ludvig Wimmer, sum hevir skrivað um steinin og framsett tildeing av orðunum í sínari bók um rúnaskriftina, lesur tey soleiðis: aftir hrua¹ (= øftir

¹ Æ merkir a við nasaljóði (úttalað nakað sum „an“ í nífronskun).

II

Hróð), tað er: ettir Róa (Rógvæ). Rúnin H (firi H), ið hoyrir teirri eldru rúnareðini til, og so rúnin á firi a við nasaljóði (a), sína, at innskriftin er reiðuliga gomul. Wimmer setur hana til tíðina um ár 850 og tekur fram, at skapilsið av steininum og litilleiki hansara sína, at hann hevir verið settur í gravheyggj. — Tá hevir verið bigd í Kirkjubø.

Um Føringasøgu (Tróndarbók) nítast ikki fleiri orð her; hon er uttanfiri tey evni, ið um skal roðast í hesari bók. Annars er tað ikki uttan stak ferðir, at Foroyar og Føringar umtalast í gomlun Íslandssøgun.

Í Landnámabók stendur um Naddodd av Øgðun, hin norska vikingin, ið fann Ísland (um miðjuna av tí 9nd árhundraðinum), at hann staðfestist í Føroyun, av tí at hann átti so nógvar figgindar heima í Noregi og ikki nakrastaðni so góðan frið sum í Føroyun. Á einari ferð úr Noregi til Føroya fekk hann óveður, rak burtur av leið og kom til Íslands, men fór haðan attur til Føroya. Hetta stendur eisini umtalað í Ólav's Trigvasonar søgu. „Naddaðr hin faereyski“ nevnist hann í Njálssøgu (kapitul 47)¹. Ettirkomrar av Naddoddi nevnast í Landnámu sum búsettir í Íslandi. Tað man vera hesin sami tilburður, ið sipað er til kjá Tjóðriki munki í hansara gomlu Noregskroniku, skrivað seint í tí 12. árhundraði. Har umtalast, at keypmenn á ferð til Føroya á 9nd edla 10nd ári Haralds hárfagra (um 860) fáa óveður og reka til Íslands, sum á henda hátt verður funnið; men Naddoddur er ikki tilskilaður har.

Í Laksdølasøgu umtalast, kvíssu høvdingakvinnan Unnr edla Auðr, sum Gøtuskeggjarnir í Eysturoy eru komnir frá, bar við i Føroyun á ferð frá Skotlandi til Íslands og gifti burtur har í oyggjumun sonardóttur sína, Óluvu. Hetta er eisini umtalað í Føringasøgu.

¹ Professor Gudbrandur Vigfússon sæli tekur fram í sínum „tíðartali“ („Um timatal i Íslendinga sögum“ í „Safn til sögu Íslands“ I), at Sigmundur Brestisson man helst vera komin av Naddodds ætt. Navnið Beinir (so æt faðirbródir Sigmundar) sæst at hava verið sjaldsamt í Íslandi; tað fannst (si Landnámabók) í Ælfusingakini (komið av Øgðun í Noregi) — tað var Naddodds ætt — og so fannst tað i Føroyun i Sigmundar ætt. Ein sonarsonur Naddodds æt Beinir („Beinir Móssonar Naddoddssonar“ í Landnámu).

III

— Í einun eykastikki á gomlun skinnblaði til Eyrbiggja søgu (Snorra goðahövdings søgu) nevnist, at Götuskeggjar í Føroyun telja ætt teirra til Snorra goðahövdings i Íslandi, men á kvønn hátt er ikki upplist.

Nakað firi ár 1000 búsettist í Føroyun tann úr Droplaugarsona søgu kenda Íslandskvinnan Droplaug, sum rímdi úr Íslandi við soninun Herjolyvi (hon varð hildin at hava lagt ráð upp ímóti øðrun manni sinum og elvt til bana hansara). Harum stendur í Droplaugarsonasøguni.

Siðst í Njálssøgu, har sum „Briansbardagin“ umtalast (hin blóðigi bardagin við Clontarf í Irlandi ár 1014 midlun Norðmenn og Írar, har sum Írarnir fingu stedgað vikingaframgongdini í teirra landi; bardagin fekk navn ettir kongi teirra Brian, ið fedl har), har verður í söguni sagt frá einun manni (Darraður edla Dörruður at navni) á Katanesi norðast í Skotlandi, at slik sjón barst honun firi sama dag ið bardagin stóð (langa friggjadag): hann sá gjøgnun ein glugg i einun stovuveggi, kvar ið konur sótu og vóvu ein undarligan vev; mannahövur høvdu tær firi klíggjagrót, mannagadnar firi gadn og veft, svørð firi vevskeið, ørv (pil) firi ræl (vevpinn), og meðan tær vóvu, kvóðu tær eina vísu um víggj og mannadrap, sum hann nam av teimun. So verður lagt atturat, at „slikur tilburður (slik sjón) barst eisini firi Brand Gneistason í Føroyun“. Ein „Erlingr af Straumey“ nevnist í Njálssøgu í teirra manna tali, sum fudlu í Briansbardaganum. Tann „Straumey“, sum her nevnist, kann vera Streymoy í Føroyun; ein onnur oyggj er tó til, sum hevir sama navn: tann ið nú ropast „Stroma“ imidlum Orknøyggja og Skotlands.

Í norskun kongasøgun verða Føroyar eisini sjaldan nevndar attaná Tróndar tíð¹. — Í søgu Sverra kongs sigst frá ungdómi hans í Føroyun (meðan hann var kjá Róa biskupi í Kirkjubø) og frá tilburðun, ið hendu honun har. Í gomlun Íslandsársbókum sigst, at hann fór úr Føroyun ár 1174. — I Inga kongs Bárðarsonar søgu

¹ Í einun handskrifti av Ólav's søgu Trigvasonar stendur nevnt um hin viðgitna íslendska irkjaran Halfred Vandráðaskald, at hann gjørdi ferð til Føroya; men hini handskriftini skila Orknøyggjarnar til og ikki Føroyar.

IV

stendur nakað frágreitt um harra Erling i Føroyun, son Ástriðar Róadóttur (dóttur Róa biskups i Kirkjubø), firru konu Sverra kongs. Sverri kongur vildi ongantið kennast við hann sum son sín. Erlingur hevði tað frammi, at hann sum sonur Sverra var nærri Noregs trónu enn kongsevnini Guttormur edla Ingi voru tað, og samlaði mannaflokk um seg í Føroyun (ettir gamlari føroyskari sögn helst í Norðuroyggjun), för um oyggjarnar við óspekt og helt bardaga, men varð vunnin¹. Hann för síðan í skipi Einars sisłumanns til Noregs og var kjá „Baglakonginun“ Filippi Simunarsoni, ið giftur var við Kristinu, dóttur Sverra. Hon fagnaði honun sum skilgítinum edla rættun bróður sinun. Fá ár ettir doyði hann — blöddi burtur, meðan honun varð tikið blóð úr ægr (æðr).

Í teim íslensku biskupasögun nevnast Føroyar einakvørja hendingarferð. — Í söguni um Todlak biskup hin helga umtalast, kvussu keypmenn ír Orknøyggjun fingu slíkt ódnarveður undir Føroyun, at tað stóð við skipbrot kjá teimum undir einun brøttun forbergi; men so heittu teir á Todlak biskup sæla og fingu gott veður attur. — Í Áðna biskups sögu og í teim gomlu Íslands „annálun“ (ársbókun) stendur um tríggjar menn úr Íslandi, sum skipið breytst sundur kjá við Føroyar, á heysti 1277, og sum voru har um veturn; ein teirra var hin navnframi Sturla lögmaður Þórðarson. Í somu bispasögu sigst eisini frá Føroya biskupi Edlindi i Kirkjubø, at hann var i teirra biskupa tali, ið kjá voru staddir, tā ið Eirikur hertugi, sonur Magnus kongs Lagabøtara, varð krónaður til kongs ár 1280 i Bergens domkirkju i Noregi². Í Áðna sögu sigst eisini frá einun

¹ Likindi eru, at tað er hesin Erlingur, sum sipað er til í teirri gomlu føroysku sögnini um „borgaran“ edla „borgharran“. Eitt örindi er ettir burtur úr eini gamlari rímu, har sum tikið verður til tann blöðiga bardagan í Skálabotni í Eysturoy, sum „borgharrin“ tapti. At henda sögn er avgomul sæst best av tí, at hon er vordin ein risasöga í Eystroynni. Tveir risar, Borgarin og Klórarin, berjast, og Borgarin verður feldur. Tvey fjöld, so nevnd, eru við Skála í Eysturoy. — Visuørindið ljóðar so: „Borgarin fekk so hart eitt fadl, tað rungaði attur í Skálafjatl; Fjarðará hon dundi i blóði; um adlar Føroyar hoyrdist ljóði.“ Fjarðará rennur „midlun fjarða“ (Skálafjord og Funningsfjord) í Eysturoy. — Ein „Borgarastova“ er í Havn.

² Eirikur var bróðir Hákunar hertuga, sum gav Føringun „seyðabraevið“ og sum fekk ríki attaná Eirik.

Íslandspresti, Torvaldi Helgasoni, sum skipið breytst undir við Førøyar; hann kom at vera ørur og varð leiddur til eina „Magnuskirkju“ (meint man vera við tað ófudlendadu dómkirkjuna í Kirkjubø, sum vigd var edla vigast skuldi tí helga Magnusi, Orknøyajadlinun, ið dripin varð). Har fekk hann heilsubót (líkindi eru til, at Edlindur biskupur, ið tá var, hevir roynt at reka tað idla úr honun og slett vigt vatn á hann), men síðan varð hann ørur attur og doyði í Noregi; hagar var hann farin at fóra klagu fram firi áðurnevnda Eirik kong ivir Ádna biskup í Skálholti.

Í teim gomlu Íslandsannálun stendur ímidlunat bókfört um tann og tann Føroyabiskup, nær ið hann doyði, edla um vigslu av Føroyabiskupi, meira sjaldan um annað úr Føroyun. Um Ádna biskup „Svælu“, sum rak til Íslands í 1365, sí deild II í hesun rannsóknun.

I „Oddverja annáll“ sigst undir árinun 1294, at ógvuligt útbrot var úr vulkaninun Heklu, og at keypmenn, sum komu til Íslands um summaríð ettir, søgdu frá, at hesumegin Føroyar (Íslandsmegin við Føroyar) vóru viða kvar svartir flakar á sjónun av pimpsteini. — Í ödlun teim gomlu Íslandsannálunum sigst frá tí mikla skipbrotinun við Føroyar í 1299, kvar ið ein maður nevndur Holta-Bjadni, og nógvir menn við honun, lótu livið. — Í teim somu annálun sigst eisini frá drepsóttini („svarta deyða“), at eitt Englandsskip¹ fórði hana til Bergens í 1349, og haðan breiddist hon um Hetland, Orknøyar, Suðuroyar og Føroyar. — Í teim íslendsku Biskupa-annálun, sum Jón Egilsson (í 16da og 17da árhundraði) samlaði, nevnist, at Gyrður, fímtandi biskupur í Skálholti, druknaði undir Føroyun í 1356 og nógvir menn við honun. Aðrir annálar seta henda tilburð til 1361. — Í „Hirðstjóra annáll“ nevnist, at Íslendingurin Vigföss Ívarsson, sum kongur hevði sett til Íslandsstíris („hirðstjóri“ var Vigfúss kadlaður), var í Føroyun veturn 1389—90 og fór haðan til Íslands.

Um óspektarmannin og drápmannin Guðmund Ormsson, son Orms lögmanns Snorrasonar í Íslandi, og hansara knøppu burturkværwan edla dráp i Føroyun — „kvarv um nátt á undarligan hátt“,

¹ Skipið kadlast ein Englandskuggur. „Kuggur“ var stórt og breitt skip, og oftast var tað Hansaskipini, ið nevndust so.

VI

sigst um hann í Flatoyygjarannálun undir árinum 1388 — sí meira s. 35 í hesari bók attaná Greips síslumanns tvinni brøv.

Av „Diplomatarium Islandicum“ (bind III) sæst, at eingilskir ránsmenn hava gjort stórar ónáðir, rænt og dripið i Íslandi og i Føroyun í árunum 1420—1425.

Í norskun fodnbrøvun finnast av og á upplísingar um skildskaparbond midlun ættargreinir i Noregi og i Føroyun í miðaløld — sí herum meira undir deild IV í hesun rannsóknun. Skjalsbrøvini I, II og IV, ið standa prentað s. 31—48 og s. 53, vitna um samferðir og sambond midlun Noregs og Føroya tá í tíðini.

Søguliga athugavert er tað, at hin navngitni Amundur Sjúrðarson Bolt, síslumaður i Borgarsíslu í siðra (eystara) Noregi og oddamaður bónsdana á suðurlandinun í Noregi, tá ið teir reistust upp imóti teim útlendsku valdharrunun í 1436, sæst at hava verið tilnevdur av ríkisráðinun árið ettr til at fáa Føroyar í len. Bræv um hann, gjort i Ósló (har sum nú hovuðstaðurin Kristiania er) tann 18. februar 1437, er til skjals¹. Har kunngera 24 bøndur, útnevndir almúgans vegna i Óslóar biskupsdömi, ta sátt teir hava gjort við Noregis ríkisráð, ettr brævi Eiriks kongs (Eiriks av Pommern, Dánakong) um uppstandin, ið Ámundur Sjúrðarson gjordi og sunn nú er javnaður. Í hesun bónsdana brævi umtalast semja, gjord midlun bónsdana og ríkisráðisins, at Ámundur skal hava Føroyar í len. Kvussu mong ár hann hevir verið Føroya lensharri, edla um hann nakrantið kom til Føroya, er ikki vist. Ettir Gustav Storm, sum hevir gjort rannsóknir um hann (sí Norsk historisk Tidsskrift, røð III bind 2), skal hann hava verið i Føroyun í árunum 1440 (1439)—1447² (samanber kvat ið stendur um Jóan Nilsson Skak undir deild III, grein 3, í rannsóknunun til hesa brævasavnsútgávu), men ettr tí, sum Ludvig Daae hevir drigið fram í „Norsk historisk Tidsskrift, røð I bind 4, og røð III bind 1“, skuldi hann ikki verið náddur til

¹ Skinnbræv, goymt í tí danska ríkisskjalasavninun („rigsarkiv“); tað stendur prentað í Dipl. Norv. II.

² Prógv kann ikki sigast at vera firi hesun — einki uttan kvat ið ætlast kann. Burtur tikist Ámundur vera úr Noregi ettr 1437, ið kvussu er.

VII

Føroya. Eirikur av Pommern, Danakongur, vildi — ettir Daae — ikki staðfesta rikisráðisins tilmælan (firi hesun tikist tó einki prógv at vera), og i plattískari krøniku i Lübeck stendur tilskilað um Ámund Sjúrðarson i Noreg hetta: at hann varð brendur í 1436¹ ettir boði Eiriks av Pommern, av tí at hann hevði givið seg út firi at vera av kongsætt og borin til Noregs riki. Krønikan er tó ikki álitandi, og har eru skeivar frásagnir um imisligt. Mirkur kvílir tí enn ivir Ámundar skepnu attaná tað, at hansara uppstandur var kúgaður. Úr Føroyun er einki frætt um hann. Litið, sum kann kadlast reiðulig söga og ikki sogn, er frá Føroyun at greina i ti 15. árhundraði.

Munkalivskleystrið (klostrið Munkaliv) i Bergen sæst at hava átt jørð i Føroyun. Ettir jarðarbók kleystursins firi ár 1463 gingu tá av Føroyun triggir „pakkar“ av vaðmali til Munkalivs.

II. Um biskuparnar í Kirkjubø.

I erkibiskup Henrik Kalteisen² latínsku brævabók (kopibók), útgivnari av Alexander Bugge i 1899, er listi ivir Føroya biskupar (s. 201). Í latínskum umskapilsi ljóða teirra növn har so: Bernhardus, Ryngerus, Ghudmundus, Ormerus³, Matheus, Roarus, Sveino, Serquirus, Bersanus, Petrus, Gauto, Erlendus, Llodenus, Signarus, Geuardus, Hauardus, Arnerus, Arno, Wyghboldus, Johannes (Theutonicus), Seuerinus, Johannes, Hemmingus. Teirra rættu növn (tó ikki tey tvey firstu növnini) standa nevnd aðrastaðni og eru tey flestu kend

¹ Hetta árið hóskar ikki. Firr enn i 1437 kann tað ikki hava verið, um nakað satt er í hesari sogn.

² Kalteisen var erkibiskupur í Niðarósi (Trándheimi) í árunun 1452—1458. Føroya biskupsdømi lá undir Niðarós erkibiskupsstóli.

³ í bókini stendur misprentað: Ormetus.

VIII

frá Islandsannálunun, eisini t. d. frá P. A. Munchs ramnsóknun um tey elstu kirkjuviðurskifti í Noregi og R. Keysers norsku kirkjusøgu í katólsku tíðini (summir, teir eldu, eru í Peder Claussøns „Norges Beskrivelse“). I pávabrovun, „pávabullun“, og í norskun fodnbrøvun (helst biskupabrovun, firi ein part í latískun máli), stundun eisini í donskun fodnbrøvun, finnast upplisingar av og á um føroyskar biskupar. Ettir tiðarrøð, sum teir standa nevndir í gomlun skriftun, annálun og brøvun kvør attaná annan, hava hesir menn verið biskupar í Kirkjubø: (Bernhardr, Ringr) Guðmundr, Ormr (nevndur 1139), Matthæus (edla Marteinn; deyður 1157), Rói edla Róar (vígdur 1162), Sveinn (deyður 1212), Sørvir (edla Sverkvir; vigdus 1216, deyður 1237), Bergsveinn (deyður 1243), Pétr (*Pætur*; edla Nicolaus; vigdus til Føroya 1246, fluttur til Bergens 1257), Gauti (*Geyti*; 1257; deyður 1268), Erlendr (*Edlindur*; kórsbróðir í Bergen; vigdus til biskups í Føroyun 1269, deyður 13. juni 1308), Loðinn (valdur 1308, deyður 1316), Signar (vígdur 1320), Gefarðr (nevndur 1329 og 1337), Hávarðr (vígdur 1343, deyður 1348), Arni, Árni Svæla (nevndur [1360] 1365 og 1369), (Vilhelm), Vígbaldur (Vikbold; nevndur 1391 og 1394), (Halgeirr, nevndur 1392), Johannes (J. Theutonicus; um 1407—1430), Sevrin (Severinus, *Servin, Sørin*; nevndur 1431 og 1434, hans síðsta ár), (Johannes, prædikubróðir; 1434), Johannes Scheffchin (útnevndur 1435), Hemmingur (nevndur 1442, 1443, 1450 og 1451), Johannes (Jøns edla Jens; nevndur 1453), Mathias (í Arild Hvidtfeldts bispakrøniku); síðan Hilarius (nevndur í pávabrävi 1520), so ein „Chilianus“ (í Arild Hvidtfeldts bispakrøniku) og so hin síðsti katólski biskupurin í Kirkjubø: Ámundur Ólavsson (útnevndur av kongi i 1532; settur av i 1538?). Ettir hann var Jens Riber „evangelisk superintendent“ til 1557.

Teir tveir firstu biskuparnir, Bernhardur og Ringur, sum standa nevndir kjá Kalteisen framanundan Gudmundi, eru ikki kendir aðrastaðni frá. Kannhenda teir hava verið slætt og rætt trúarboðarar. Annars má listin kjá Kalteisen ætlast at vera rættur. Inngangurin til stíkkið um Føroyabiskuparnar í hansara brævabók er tó skrivaður á ein undarliga floktan hátt. Hann birjar so: „Ego

IX

Serquirus“, tað er „Eg, Sørkvir“ (og so verður framhildið: „tá ið eg kom til hasar oyggjar.....“). Hesin „eg“ greiðir nú frá, at hann sókti upplising um teir Føroyabiskupar, ið undan honun høvdu verið, men bert tveir gamlir menn vóru ettir, sum kundu rokna adlar biskuparnar upp. Ein skuldi nú trúð ettir teim tveimun fremstu orðunun i innganginun, at tað er Sørkvir biskupur, sum skrivar hetta, men eitt sindur longur niðri i bispanavnaroðini, tá ið komið er til Jóhannis biskup (Theutonicus, tann firsta Jóhannis), stendur: „Jóhannis er tann, ið skrivar (edla: hevir skrivað) hetta skrift“. Sørkvir var biskupur stutt ettir 1200, og tá var bispadomið í Føroyun ógvuliga ungt (tað hevir ikki verið upprættað fírr enn í seinnapartinun av tí 11. árhundraði), og neyvan man tað bera til, at bert tveir menn vóru ettir tá, sum kundu minnast növnini á teim seks biskupun, ið vóru frammanundan Sveini, Sørkvís firimanni. Tað hóskar betur til Jóhannisar tið, ettir 1400, og hann man tað helst vera, ið skrivar hetta, hann sum seinni í inngangsstíkkunun sigir seg vera upphavsmann til skriftið. Navnið Sørkvir sínist ikki at kunna vera beint, har sum tað stendur fremst í hesun høpi (samanhangi). Hugsandi var tó, at Sørkvir kundi hava birjað ein bispanavnalista, sum Jóhannis so kann hava tikið uppí sín lista. Tey bispanövnini, sum í brævabókarlistanun standa attaná Jóhannis Theutonicus, mugu vera sett atturat seinni av Kalteisen, tá ið hann hevir skrivað Jóhannisar lista av.

Í Kalteisens brævabók eru uppteknað hesi brøv i latínskun málí til Føroya biskupar (verjingarbrøv firi Føroya biskupssetur):
1) Bræv frá erkibiskupi Jóni i Niðarósi til Edlinds biskups 4. august 1275, 2) bræv frá erkibiskupi Eilifi til Gevarðs biskups 6. mai 1329, 3) bræv frá erkibiskupi Páli til Gevarðs 25. april 1337, 4) bræv frá erkibiskupi Ólavi til Ádnu Svælu 19. juli 1369.

Ormur Føroya biskupur sæst at hava verið á kirkjutingi i Lund (Svøríki) 8. august 1139. Um Róá (Rógvu) biskup er til skjals i Sverra kongs sögu, at kjá honun lærði Sverri til prests, meðan hann sum unglindi var í Føroyun. Sørkvir biskupur nevnist í sögu Hákurar kongs Hákunarsonar i teirra biskupa tali, sum staddir vóru á tí stóra høvdingafundi i Bergen ár 1223, kvar ið

X

avgjört varð, at Hákon kongur átti eina rættin til Noregs ríki. Gauti biskupur sæst at hava verið í Niðarósi kjástaddur, tā ið Hákon biskupur av Ósló varð vígdur til erkibiskups har ár 1267. Av Kalteisens brævabók sæst, at hann Gauti doyði árið ettir.

Edlinds biskups navn er eitt av teim sjey biskupanøvnun, ið standa undir kirkjuskipanun Jóns erkibiskups reyða, ið gjördar vóru við biskupana ráði á kirkjutingi í Bergen 16. juni—29. juli 1280. Edlindur er ein av teim sjey biskupun, ið bera vitni um króning Eiriks kongs Magnussonar og eið hans, sum sæst av brævi av 25. juli 1280, gjördun í Bergen (DN. I). Siðan stendur Edlinds navn undir skipan Jørundar erkibiskups í Niðarósi, sum gjörd var við fimm biskupa ráði, 29. august 1290. Næstu ferð, ið Edlindur nevnist, er í 1305¹. Hann og Ketil biskupur av Stavangri eru báðir í Bergen og veita erkibiskupi Jørundi hjálp til biskupsinnvígingar. Ádni Sjúrðarson, kórsbróðir í Bergen og vinur Edlinds, verður í hesun fóri vígdur til biskups í sama stað 5. december 1305. Hákon kongur og drottning Eufemia av Rügen vóru bæði viðstödd. Edlindur er ein av teim sekstan høvdingun og kirkjuhøvuðsmonnun, ið hava skrivað undir Hákonar kongs Magnussonar kumgerð í brævi av 10. december 1305, gjördun í Bergen: 1) at hann, Hákon kongur, hevir tikið við teirri heimanfilgju, sum honun lutaðist við drottning sinari, Eufemi, av Vitzlavi fursta av Rügen: tri túsumd brendar merkur í silvuri (kølnsk vekt), sum hann hevir lænt burtur av tvey túsumd merkur til Valdimar hertuga av Suðurjætlandi, og eisini 2) at hann hevir givið drottningini Bigdoy, sum er við Ósló. Hetta staðfesta undirskrivararnir og lova at halda tí uppi. So er Edlinds navn undir skipan Jørundar erkibiskups í Niðarósi, gjördari í Ósló 6. juli 1306 um kleystraviðurskifti (um munkar og nonnar, kleysturgóðs og kvør ið inn skal takast í kleystur). Í brævi av 29. september 1306 biður Eirikur hertugi av Svøríki Noregis kirkjuhøvdingar og aðrar Noregis stórmenn ráða Hákon kongi, harra teirra, til at halda hond sína ivir vinun hansara Eiriks, teim donsku harrunum, sum høvdū tikið Eirik kong Glipping í Danmark av døgun og vóru gjördir friðleysir.

¹ Hann man tó hava verið í Niðarósi, tāið Hákon Magnusson varð krónaður til kongs har tann 10. august 1299.

XI

Í hesun brævi stendur Edlindur Føroyabiskupur nevndur at navni saman við øðrun norskun biskupun (sbr. Thorkelins annálar 97). Uppattur er Edlindur nevndur í brævi av 25. november 1306, gjördum av sama Eiriki hertuga i Vadstena, Sveríki: Eirikur sendir kirkjuhøvuðsmönnum og høvdingun i Noregi sina heilsu og biður teir halda hond ivir teim friðleysu donsku i Noregi, av tí at Eirikur kongur av Danmark (Erik Menved) hevir brotið sátt sína við Hákon kong av Noregi. — Í brævi uttan dátu [1305—1308; man vera gjört í Bergen] gevur Ádni Bergensbiskupur Edlindi Føroyabiskupi umboð til hansara vegna at viga tað kongliga bønhúsið á Tissisoynni („Pyssisøy“ við oynna Mostur i Hørdafilki — nú „Thøse“ i siðra Bergenhus amti).

Edlinds deyðaár og deyðadagur (13. juni 1308) eru bæði kend frá tveimun brøvun, ið Ádni Bergensbiskupur, vinur hansara, hevir skrivað tann 22. juni 1308, annað til navna sín, Ádna biskup í Skálholti á Íslandi, og annað til Tórðar biskups í Grónlandi (si Dipl. Norv. II, 1). Eisini eru Edlinds deyðaár og deyðadagur bæði keud frá Kalteisens brævabók.

Ettir Edlinds deyða voru eimi fíra til fimm ár, at eingin biskupur sat í Kirkjubø, av tí at strið kom upp miðlun Ádna biskups í Bergen og Jørundar erkibiskups í Niðarósi um, kvør ið ettirmaður hansara skuldi vera. Jørundur hevði kosið Loðin av Borgund til Føroya, men Ádni mælti ímóti og helt fram, at hann og hansara klerkafelag hevði hevdvunnan rætt til at velja Føroyabiskuparnar. Hetta trætumál endaði ikki fírr enn í 1312, tá ið báðir partar á tí stóra almenna kirkjufundinun í Vienne (Frankaríki) samdust um at geva málið upp í hendurnar á Nikolausi erkibiskupi í Upsala (Sveríki). Hann staðfesti ta kosning, ið Jørundur hevði gjört, og Loðin kom at vera biskupur í Føroyun, men livdi stutt ettir hetta. Av Íslandsannálunun sæst, at skip Loðins breytst á sjónun i 1316 og hann sjálvur druknaði.

Signar Føroyabiskupur skrivar í april mánaði 1320 (vígingarár hans) úr Niðarósi eitt stutt bræv i latínskun máli til Auðfinnus biskups í Bergen um imisligt, t. d. um Mariukirkjuna í Kirkjubø, eitt trækór, sum Auðfinnr (Eyðfiunur) hevir givið hesari kirkju og sum Signar biður hann lata uppi halda til halgu jomfrúnnar æru, siðau

XII

um mótiſtøðumenn teirra og kvat ið hesir menn havast at, teirra ásakanir og ætlanir, men erkibiskupurin er teimun biskupunun hodlur og kemur brátt til Bergens (um kvítusunnu)¹. Navn Signars stendur imidlum növn á øðrun (norskun) biskupun skrivað undir teim skipanum, ið gjördar voru av Eilifi erkibiskupi í Niðarósi á tí 9. juli 1320 í Bergen.

Ádni Føroyabiskupur (man helst vera hin ingri Ádni, „Svæla“ kadlaður) fær tann 21. januar 1360 trí bønarbrøv játtáð av pávanun, Innocens VI (Avignon, Frankaríki), eitt um at fáa skrifastól, annað um at ein klerkur, umboðsmaður hansara, Gerlach Speckin, má verða staðfestur í sinun kórsbroðrastóli í Bützow í Mecklenburg, triðja um framflutning firi ein svenskán prest í Upsala biskupsdömi. Hetta er tann tiðin, ið teir tisku Mecklenburgarhertugarnir hava fótfesti í Svøríki. Albrecht hertugi av Mecklenburg, ið giftur var við Eufemiu, sistur Svenskakongsins Magnus Smek, hevði son, Albrecht, sum tikið varð til kongs í Svøríki 1363. Ádni man hava verið kendur við hesar Mecklenborgarar; kannhenda hann, sum Munch heldur, hevir verið kongligur klerkur (klerkur kjá Hákuni kongi VI í Noregi) og

¹ Bræv Signars til Auðfinns (Eyðfinns) stendur i Dipl. Norv. VII sum nr. 90, prentað ettir avskrift i bartholinska savninun IV av burturkommari Bergensbraeavbók. Tað ljóðar so:

„Venerabili in Christo patri ac domino Audfinno dei gratia Bergensi episcopo frater Signarus eadem gratia (episcopus Farensis) salutem et se ipsum indivise pro omni comodo et honore vestre dominacionis littera nuper ad me venit plurimum placens atque grata in qua quod desideravi intellexi, nam pro me et mea familia sufficit mihi vestra amicitia chorū autem ligneum quem ad honorem ecclesie beate virginis in Kirkiuboe ordinasti et ut mihi refertur contulisti pro ejus veneratione conservari faciatis ut ipsa suis meritis et precibus in choro angelorum vos installet, ceterum intellexi quod quidam viri emuli specialiter Finno et Byy multa scribunt contra vos ad diversos sed sicut adverti dominus archiepiscopus est vester et veritatis amicus et quamvis dicant quod multe cause adversus vos in presentia aliorum prefatorum movebuntur, verumtamen hoc timere non habetis sed vestram ecclesiam et ejus jura promovere. Audivi etiam quod dicti F. et B. non solum nituntur vos ledere verum etiam bona nostre (omanivir er skrivað vestre) ecclesie volunt sibi per vias malas usurpare. Dominus noster archiepiscopus citissime intendit se versus Bergas parare ita quod ibidem veniat ad festum penthecostes salvis rebus. valeat vestra paternitas per tempora longiora.“

XIII

sum slíkur gjört uttanríkisferðir. — Um Ádna Svælu Føroyabiskup stendur í teim íslendsku Flatoyggjaramnálunun og Løgmannsannáli undir árinun 1365, at hann fekk óveður á sjónun og rak til Íslands. „Skálholtsannálsbrot“ setur henda tilburð til ár 1363 og letur Ádna vera kjá Skálholtsbiskupinun Tórarini um veturnin.

Ein „Andres“ kórsbróðir i Bergen edla Niðarósi stendur undir árinun 1381 nevndur sum „electus Farensis“, tað er: kosin edla útvaldur til biskups i Føroyun; men ógvuliga imist er, um hann er komin til Føroya edla er vorðin vígdur til biskups ivir oyggjunun.

Í brøvun, goymdu n i teim pávaligu skjalasøvnunum (pávarkivunun) i Rom, brøvun um todlar og tiggindir, ið útreiðast skulu av Noregs kirkju til tað apostoliska kamarið og kardinálafelagið i Rom. — si Gustav Storms útgavu¹ — koma Føroyar uppi onkuntíð í midlun. Í tiðini 1391—1435 nevnast Føroyabiskuparnir Vilhelmur („Guillelmus“), Vigbaldur (Wieboldus“) Johannes (nr. 2) og Johannes Scheffchin. — Um Vigbald edla „Wigbold“, ið tikist hava verið tiskari, er bræv við dátu Rom 3. mars 1391. Ettir tí lovar Vigbaldur at útreiða høvuðstodl (33¹/₃ gidlin) og teir fimm minni todlarnar til apostolakamarið og kardinálafelagið og at hava prestin Lupold av Beym i Dewold i Münster firi seg sum midlunmann. Eisini tekur hann uppá seg skuldina kjá firimanni sínun, Vilhelmi. Um henda Vilhelm, sum skal hava verið biskupur i Føroyun undan Vigbaldi og ikki útreitt skuldir sínar til pávastólin, eru ongar greidligar upplísingar til, sum nú er statt². Kvittan firi sumt av teim peningun, ið Vigbaldur hevir lovað at gjalda, stendur í brævi av 4. mars 1391, gjørdun i Vatikaninun (pávasetrinun) i Rom; tað er upptikið i Dipl. Norv. V. Tað næsta, ið frættist frá Vigbaldi, er

¹ „Afgifter fra den norske kirkeprovins til det apostoliske kammer og kardinalkollegiet 1311—1523, efter optegnelser i de pavelige arkiver“. Kristiania 1897.

² Í brævi av 27. sept. 1396, Rom, upptiknum í DN. XVII, 1, gevur pávi Bonifacius IX einun Vilhelmi, sum hin firri pávin, Urban VI, hevði útnavnt og vígt til biskups ivir Føroyar, eitt lensbreyð („beneficium“) við sálarøkt, av ti at hann Vilhelmnur ikki hevdi náð fram til at komast í biskupssessin i Kirkjubø (firi Vigbaldi?). Hetta ber vitni um órógy i teim feroysku kirkjuviðurskiftun tá.

XIV

tað, at hann i august mánaði 1394 er staddur á harradegi í Helsingborg (Svöriki), sum drottning Margreta hevir samankadlað og kvar ið ríkisráðsharrar, stórmenn og biskupar úr ødlun trimun høvuðslondun i norðan eru komnir saman (Langebek, Scriptores rerum Danicarum I og VII). — Um teir báðar Jóhannisarnar, sum standa nevndir í Storms bók um todlarnar til pávastólin, sí her attanfiri, har sum teir umtalast eftir tíðarrøð.

Annars tikist hava verið flokja í tí hátti, sum Føroya biskupar hava verið skipaðir í embæti um hetta leitið. Ímidluu tey bæði árin 1391 og 1394, kvar ið Vigbaldur nevnist sum biskupur í Føroyun, stendur ein Halgeirr tilskilaður í opnum brævi sum Føroya biskupur i 1392. Hann, „Halgæir i Færøyum“, sæst at vera í teirra biskupa tali, sum hava undirskrivað rættarbót (løgskipan), gjørda firi Noreg av Margretru drottning Valdimarsdóttur við samtikki ríkisráðisins tann 29. mars 1392 í Ósló. Vigbaldur kann hava verið burtur úr Føroyun á hesun ári og Halgeirr í hansara stað útnevndur, men ikki vígdur(?). — Ein Philippus Gudbrandsson, kórsbróðir í Niðarósi, stendur undir árinun 1391 nevndur sum kosin edla útvaldur til biskups í Føroyun („electus Farensis“), men hann er ikki vorðin vígdur og ikki komin til Føroya; Vigbaldur er komin í hansara stað.

Johannes Theutonicus, hin firsti Johannes, sum upplising er um kjá Kalteisen, hevir verið nakað leingi biskupur í Føroyun: frá 1407 (1406) og upp til 1430?¹.

Síðan er Sevrin, „Severinus“, tiltikin². Í brævi, gjordun tann 2. edla (heldur) 3. juli 1434 á harradegi í Vordingborg (á Sælandi í Danmark) av biskupun í ødlun norðanlondun til verju firi Birgittinarkleystrafelaginun, sum klaga var förd ivir, brævi sum skuldi leggjast fram á tí stóra katólska kirkjufundinun í Basel, har nevnist Severinus biskupur av Føroyun sum kjáverandi og stendur sum undirskrivari

¹ Johannes Theutonicus varð valdur til biskups i 1406 (herum er pávabræv av 9. dec. 1406. DN. XVII, hefti 1), og av pávabrævi av 4. mai 1431 sæst biskupssetrið í Føroyun tá at vera tómt, av tí at Johannes biskupur er deyður. Hetta tikist vera sami maður, tóat eingin vissa fæst firi tí av brovunun.

² Í pávabrævi av 4. mai 1431, Rom, verður Severinus, biskupur av „Tranquillia“, útnevndur til biskups í Føroyun.

saman við øðrun biskupun i norðamlondunun. Eisini er Sevrinar navn undir brævi av 6. juli 1434, gjørdun i Vordingborg av erki-biskupunun i Lund og Niðarósi (tey angurfudlu kristnu, sum vitja Mariukirkjuna i Stavangri og hjálpa henni, skulu fáa fjøruti daga avlát edla sindaloysing). Hesin Sevrin man hava verið danskur; ettir Langebek (Scriptores rerum Danicarum) skal hann hava verið í Fjóni (Fyn) 1416, i Helsingør 1427, i Nykøbing 1429 og vera komin til Føroya i 1432. Ettir sama søguskrivara skal hann liggja grivin í Róskeldu á Sælandi.

Sum áðurnevnda bók um todlarnar úr Noregi til pávastólin upplisir, verður í pávabraevi av 31. januar 1435, gjørdum í Florens í Italiu, ein Johannes Scheffchin (tiskur) útnevndur til biskups í Førøyun „attaná Johannes“, sum tilskilað stendur. Ein Johannes, sum annars einki er at greina frá, má tí hava verið í midlun Sevrinar og Johannes Scheffchins, men ógvuliga stutt hevir hann verið, ikki ultan í 1434 — um hann tá er náddur til Føroya. Í brævi av 14. december 1435 lovar Johannes Scheffchin at útreiða høvuðstodl og teir fimm minni todlar til apostolakamarið og kardinálafelagið¹.

Hemmingur Føroyabiskupur (danskur) stendur nevndur í erki-biskupa kunngerðun um avlátsbrøv av 7.—9. juni 1442, gjørdun í Lødøse í Sværiki. So stendur hann sum undirskrivari av brævi, gjørdun í Havn í Førøyun 15. august 1443; tað er prentað i hesari bók s. 51. Eisini er hann nevndur í kunngerð um avlát av 4. september 1450, gjørdari í Bergen. Siðan stendur hann í brævi av 2. november 1451, gjørdun í Innvíkun² í Noregi, sum vitni saman

¹ Í brævi av 18. jan. 1447, Rom, prentaðun í Dipl. Norv. XVII, hefti 2, lovar pávin (Eugenius) Jóhannisi biskupi av Førøyun (man vera „Johannes Scheffchin“) eitt lensbreyð, av tí at hann Jóhannis er vorðin burturrikin úr sínum biskupssetri av einun „órættvísinar soni“, Goswin at navni. Hetta lensbreyð skal honum loyvast at hava, til hann kann koma attur í biskups-setrið í Kirkjubø. Av tí at navnið Goswin (tiskt, hálendskt) hevir verið sjaldsamt í norðan og ein Hálandari, nevndur Goswin (sí Dipl. Isl. IV—V), ið tikist hava verið fúsur maður, harðlindur og trálinnur, um hetta leitið var biskupur í Skálholti á Íslandi (á suðurlandinun), var tað ætlandi, at hesin Skálholtsbiskupur kann hava roynt at fáa Føroya kirkju undir seg.

² Innvika herað er í Suður- og Norðurfjarðar fútariki í norðara Bergenhús amti.

XVI

við Pæturi Mikkjalssoni, sóknarpresti í Innvikun, um at Bárður Eiriksson og Ingibjørg Ádnadóttir voru samd við kong og við Bergensbiskup um eitt ábrot (forsiggils) teirra (DN. VI nr. 540).

Jøns edla Jens (Johannes) Føroyabiskupur, hin fjórði av navninun Johannes, er nevndur i brævi av 1. juni 1453, gjørdun í Trándheimi. Hann var í teirra manna tali, sum tá voru samlaðir í erkibiskupsgarðinun í Niðarósi edla Trándheimi og vitnaðu norska fólkisins vegna um, at Kristian kongur I av Danmark var løgliga valdur kongur teirra.

Frá seinna partinun av tí 15da árhundraði er einki meira at greina her, tí keldurnar til upplisingar um Føroyar í hesun tiðarskeiði eru so fátækar¹. Tað næsta, ið er at siga, er frá Hilariusi biskupi. Ettir pávabrävi, goymdu i tí pávaliga skjalasavni (arkiv)², skuldi hann verið livandi i 1520. Pávi Leo X biður í brævi av 3. apríl 1520 biskupunun í Ósló og Hamri (i Noregi), Skálholti og Hólun (i Íslandi) og i Føroyun at senda teir pengar, sum úr teirra biskupsdømun skulu latast til biggingar av Pæturskirkjuni í Rom, til erkibiskupsins í Niðarósi, sum so vil senda peningarnar til pávans útsendamann (nuntius, nevndur Arcimboldus) í Tísklandi. Har er Hilarius tilskilaður sum biskupur í Føroyun („Hilarius Pherensis“). Hetta hóskar ikki við tað, at Schröter prestur í „Antikvarisk Tidskrift 1849–1851“, s. 154, sigir, at liksteinur Hilariusar hevir vist, at hann doyði í 1511.

Um Ámund Ólavsson, síðsta katólska biskup í Føroyun, er at siga, at kosning hansara varð staðfest i 1532 av kongi (Friðriki I) og ikki av pávanun, sum firi ta tið vanligt var. Hetta vísir umvelting í kirkjuviðurskiftunum og at tað dregur at enda kjá pávaveldinun í norðan. Ámundur læt túsund gidlin til kongs firi hesa staðfesting av kosning hans. Árið ettir (1. januar 1533) fekk hann

¹ Í bindi XVII av tí stóra norska diplomatarium við útgávu av pávabrovun viðvíkjandi Noregs kirkju í miðalold (kirkjuni í Noregi og í teim londun, ið til Noregs lógu) er heilt sört um Føroya kirkju í seinna parti av tí 15. árhundraði, tí tiðarskeiði, sum mesta mikrið enn kvílir ivir feroyskun kirkjuviðurskiftun. Um biskuparnar Mathias og Chilianus kjá Hvidtfeldt er tí enn einki at upplisa.

² Prentað í Dipl. Norv. VI sum nr. 675.

XVII

livsbræv av kongi uppá Føroya biskupsdømi ettr teirra kosning og bøn, sum búðu í oyggjunun. I 1539 komu „evangeliskir superintendentar“ i staðin firi biskuparnar. Arild Hvidtfeldt sigir, at Ámundur varð settur av i 1538, men herum er einki vist. Ettirmaður Ámundar, Jens Riber, firsti og eisini síðsti „evangelisk superintendent“ i Føroyun (frá 1540), varð fluttur úr Føroyun til Stavangers í Noregi, og so var biskupssetrið i Kirkjubø niðurlagt. Føroyar gjordust tá i kirkjuviðurskiftun próstadømi, first undir Bergens biskupi, síðan undir Sælands biskupi.

III. Um føroysk fodnbrøv (miðalaldarbrøv).

1. *Um gamlar føroyskar lögskipanir, „seyðabrævið“ og Edlind biskup í Kirkjubø.*

Av miðalaldar fodnbrøvun, Føroyun beinan vegin viðvíkjandi, eru ettr: nakrar lögskipanir og so nøkur avhendingarbrøv edla skjalsbrøv (vitnisbrøv) um ogn og fæ. Lögskipanirnar, gjørdar firi Føroyar eina, eru: 1) ein rættarbót edla umbóandi lögskipan, gjørd av Magnusi kongi Hákonarsoni (Lagabøtara) i Túnsbergi i Noregi ár 1273, 2) ein rættarbót, givin av Hákuni hertuga Magnussoni (soni Magnus kongs Lagabøtara) i Ósló á tí 28. juni ár 1298, kend undir navninun „seyðabrævið“, og 3) ein skipan um tingfarartodl nevndarmanna (tað ið útreiðast skal til nevndarmenninar, tað er teir ið útvelja lögtingsmenninar, firi lögtingsferðir teirra), gjørd á Føroya lögtingi nakað um ár 1400, so sum ætlast kann, tó at einki ár er tilskilað.

Tó at Magnus kongs rættarbót er eldri enn seyðabrævið, er hetta tó sett fremst í bókini her, av tí at fals kann vera uppi í teirri rættarbót, ið tilløgd verður Magnusi kongi. Navnið á tí ríkiskanslara, ið skal hava sett sitt innsigli undir, er óivað falskt. Har stendur Áki, men har skuldi staðið Þórir (Tóri); so æt kanslarin, ið tá var. Áki æt ríkiskanslarin, ið setti innsigli undir seyðabrævið,

XVIII

og navnið man vera innkomið haðani. Tá ið rættarbótin sigst at vera gjörd í Túnsbergi á Magnusar kongs áttunda ríkisári, hóskar hetta heldur ikki væl. Hon man vera gjörd á vetri 1272—73 edla á vári 1273, ti tann veturin adlan var Magnus kongur í Túnsbergi. Hann gjördist kongur í 1263 og var tá longu frammundan krónaður. Eisini er málid, sum rættarbótin er skrivað í, óvandað. Undarligir misskilningar av orðun eru uppi í, sum tó helst munu koma av gáloysi kjá seinni avskrivarun, ti einki upphavsskrift er til nú, sum henda rættarbót hevir staðið í. Hon finnst í einun pappírshandskrifti frá tiðini um ár 1600 (goymdun í tí arnamagnænska handskriftsavni í Keypmannahavn). Har stendur hon skrivað tvær reisur, og ettir einari og somu uppskrift er hon avskrivað í báðun stóðun, sum ætlast kann av tí, at tað er ikki uttan í stavingarlaginun, at báðar avskriftirnar bróta nakað av kvør frá aðrari.

Tidningarmest og mest athugavert av teim fáu fodnbrøvun, Føroyun viðvikjandi, er tó rættarbót Hákunar hertuga Magnussonar edla „seyðabrévið“ — so nevnt av tí, at nóg tær flestu greinir harí eru um seyðarøkt og seyðaskipan. Tað er nóg tað mest umfatandi av okkara fodnbrøvun og eisini tað elsta fulgildiga bræv, sum vit vita um við vissu, at tað er staðfest av ríkisstírismonnum. Tað er grundarlagið firi adla seyðaskipan og seyðarøkt í Føroyun upp til henda dag. Rættarbót er henda hertugaliga skipan nevnd av tí, at hon í imsun bøtir um edla broytir ta eldu høvuðsløgskipan, sum Føroyar høvdú í felagi við Noregi edla tí parti av Noregi, sum oyggjarnar lógu til — Gulatinglagið¹ at kadla.

¹ Gulatinglagið umfataði vestara partin av tí siðra Noregi (upphavliga filkini Hördaland, Sogn og Firðafilkii), og høvuðstingið, Gulatingið, varð hildid har, sum nú rópast Gulen (Gulen sókn), firr „Øyvindarvík“, beint sunnanfiri munnan av Sognarfirði. Gulen herað, nú so kadlað, er í Sognar fútariki í nordara Bergenhus amti. Sjálvur tingstadurin var av gamlari tíð oyggin Guloy, og so var eisini tilskilað í landslögini av 1274. Frá endanun av tí 13da árhundraðinun var tingstadurin vanliga í Bergens bí. Í norsku lög Kristians kongs hin fjórða av 1604 er bert talan um „Bergens løgting“ og ikki meira um Gulating. — Hini tinglögini í Noregi voru í eldu tíð: Frostatinglagið (Trøndafilkini), Eiðsivatinglagið (Upplondini) og Borgartinglagið (Víkin). Seinni (frá tí 14. árhundraði og longur fram) komu tey at vera nóg fleiri.

XIX

Hin eldra og reiðuliga Gulatingslógin varð broytt í 1274; á tí ári gjørdi Magnus kongur Lagabötari (lógbötari) níggja samlaða landslög firi Noreg, grundaða uppá tær gomlu tingskipanirnar. Við summun broytingun firi Gulatinglag varð hon kadlað „ingra Gulatingslög“.

Báðar Gulatingslógin hava ivaleyst verið ráðandi í Føroyun, kvør undan aðrari.

Í rættarbót Magnusar kongs firi Føroyar av 1273 (árinum framanundan, sum eldra Gulatingslógin varð broytt) stendur, at kongur hevir játað Føringun, at har skulu ganga slikear lögir, sum ganga um alt Gulatings samlagið, utan tað at „búnaðarbólkurin“ (løgbólkurin um landbúnað) skal standa ettir tí, sum bók (løgbók) teirra sjálvs áður vitnar. Hetta símir, at Føroyar firi 1273 hava haft egnar lögskipanir og eisini ettir ta tið i summun lutun fāa lov til at ganga ettir egnari lögskipan. Tað er tá ógvuliga stutt tið, at eldra Gulatingslógin hevir haft reiðuliga fótafesti í Føroyun.

Ingra Gulatingslógin, partur av teirri samlaðu norsku landslögini, ið skuldi skapa meira løgfelagskap um alt landið, kann ætlast at hava verið ráðandi í Føroyun ettir 1274 edla rættari ettir 1275—76 — tikið varð við landslögini á Frostatingi í Trándheimi í 1274, men vestan fjadl og sunnan fjadl í Noregi eitt sindur seinni: 1275 og 1276. Skinnbókin, sum elsta uppskriftin av tí føroyska seyðabraevinum (upphavsskriftið) stendur í og sum lögmannsstólurin í Føroyun hevir átt, birjar tá eisini við uppskrift av teirri ingru Gulatingslógin. Í seyðabraevinun verður eisini í imsun støðun tikið til landsbókina (edla bert „bókina“), kvar ið meinast við landslögina í teirri samanseting, sum hon hevir haft firi Gulatinglagið.

Um søgu „seyðabraevsins“ er at siga, at tann rætti upphavsmaðurin til tað, tann ið hevir sett høvuðsuppskotið fram, sum seinni varð staðfest av Noregis kanslara og av Hákuni hertuga, Føroya lensharra, man ivaleyst vera hin navnframi biskupurin í Kirkjubø, Edlindur, sum læt gera dómkirkjuna har, ið ongantið

XX

kom at vera fudlgjord¹. I tí filgibrævi, sum Hákun hertugi sendir Føringun saman við seyðabrävinun og kvar ið hann kunnger firi teimun, at hann sendir teimun hesa lögskipan, og greiðir frá orsókunun til tess, nevnast tveir menn sum teir, ið uppskot hava gjört um niggja lögskipan firi Føroyar, tað er: Edlindur biskupur i Kirkjubø og Sjúrður lögmaður i Hetlandi, sum av hertuganun var sendur til Føroya i hesun sama örindi. Tað sæst av hesun, at Føroyar tá ongan lögmann høvdu firi seg sjálvar. Oyggjarnar vóru tá í felagi (í lögmalá og dómsmála felagi) við Hetlandi, eitt lagdömi báðir oyggjabólk, og lögmaðurin sat i Hetlandi, sum tikist hava verið høvuðslandið av teim tveimun. Men i kirkjumálun vóru Føroyar leysar frá Hetlandi. Av tí at lögmaðurin ikki var Føringur, men Hetlendingur og uttanoyggjamaður, mundi høvuðsarbeiðið koma at fadla Edlindi til, og tað so mikið heldur, sum seyðabrävið ikki skuldi vera lóg firi Hetland, men firi Føroyar einar. At so hevir verið, sæst av tí, at hertugin í filgibrævinun til seyðabrävið sendir bert Føringun — „vinun sínum í Føroyun“, sum hann sigir — sína heilsu („kvøðu“) og ikki Hetlendingun. Hertil kemur tað, at lögmaðurin i Hetlandi verður sendur til Føroya firi at veita Edlindi hjálp.

Av tí her beint frammanundan frágreidda kann ætlast, at orðið *pér edla þær*, tað er „tær, til tin“, sum stendur siðst i grein 3 í seyðabrävinun, man heldur sipa til Edlinds biskups enn til lögmannsins.

Tað hevir verið í biskup Edlinds tíð, at Hetland og Føroyar gjørdust eitt lagdömi bæði saman. Tá var Magnus Hákunarson (Lagabøtari) kongur i Noregi. Ingri sonur hansara, Hákun, hevði longu i 1273, trí ára gamal, fingið hertuganavn; i brøvun (soleiðis t. d. i tí fóroyska seyðabrävinun) roknar hann tó ikki sína hertugademistið frá tí ári, utan frá faðir sins deyðaári 1280, tá ið hann kom sjálvur at stíra teimun londun, ið til hansara hertugadömi vóru løgd: Upplondini, Osló, Hetland og Føroyar. Hesi lond hevði faðirin

¹ Um Edlind biskup og søgu hans si Kalteisens latínsku brævabók, „kopibók“, útgivna av Aleksander Bugge, og eisini kvat ið útgevarin av hesun fodnbrævasavni hevir skrivað um hann i innganginun (sagnir, grein 9) til „Færøske folkesagn og æventyr“.

XXI

givið honun í len. Hákun sigir í tí filgibrævi, sum hann sendir Føringun saman við seyðabraevinun, at henda skipan varð gjørd „á nitjanda ári av hertugadømistið hans“; faðir hans doyði tann 9. mai 1280, og verður tá seinni parturin av hesun ári roknaður uppi Hákunar hertugadømistið, so fedlur hans 19nd a hertugadømisár i 1298. Seyðabraevið varð givið á leygardeginun næst ettr Jóansøku, tað er: á tí 28. juni.

Óvist er kortini, á kvørjun ári Hákun first gjørdist Føroya lensharri. Í 1276 kom Orknøyajallssonurin Magnus Magnusson til Noregs og fekk har jallsnavn; tá gjørdi hann trúnaðareið til Magnus kongs. Men í sama fóri varð hann at gera ta sátt við Noregs kong, at hann skuldi sláa frá sær alt tilkадl til Hetlands, sum longu frammanundan var skilt út frá Orknoyggjunun og knitt fastari til sjálvt Noregsland. Tá munu helst hesar oyggjar vera givnar Hákuni í len, og Føroyar eisini um somu leið. Frá 1280 gerst hann Hetlands og Føroya lensharri av gavni og ikki bert av navni, og sum slikur knitir hann tá báðar oyggjabólkar nærri saman og gevur teimun lögmann i felagi¹. Sum Føroya lensharri er tað Hákun hertugi og ikki Eirikur kongur, eldri bróðir hans, ið gevur Føringun seyðabraevið í 1298. Eirikur doyði annars stutta tið ettr, á tí 13. juli 1299, í Bergen, og ikki fudlan mánað ettr deyða hans varð Hákun krónaður í Niðarósi sum Noregs kongur, á tí 10. august.

Ætlast kann, at Edlindur í Kirkjubø hevir haft eina hond uppi i hesun verki, at Føroyar og Hetland bæði vóru knitt saman til eitt lagdømi. Hann virkaði við ágrítni firi tí at eyka um kirkjuveldið i Føroyun, so sum dømi eru til, og væl kom honun tað við, at Hetland og Føroyar komu saman undir ein og sama lögmann, og at hesin lögmaður fekk setur i Hetlandi; tí i Hetlandi mátti hesin lögmaður koma til at sita, av tí at tað var tað tidningarmeira landið

¹ Nakað frammanundan, i 1267, hevði Orknøyajadlurin Magnus Gilbertsson tikið við sátt, ið Magnus kongur Hákunarson beyð honun í Bergen um tað, at Hetland skuldi vera leyst frá Orknoyun og vera norskt krúnu-land. Men langa tið frammanundan hesun, i 1195, hevði Sverri kongur gjört ta somu sátt við Orknøyajadlin Harald Maddadsson. Kongur skuldi hava adlar sakarpeningar av Hetlandi og teir hálvu av Orknoyun, sum hann tá skuldi seta sislumann til at krevja.

XXII

tá av báðun; tað var fólkari og nærri Noregi. Á tann hátt kom Edlindur at vera ovasti maður í Føroyun og kundi betur virka firi tí, sum hann vildi og stevndi at. Hann var sera væl kendur bæði við Magnus kong og so við unga Hákun hertuga, sum sókti ráð hans. Í filgibrævinum, sum hertugin sendir Føringun saman við seyðabrévinum, kadlar hann Edlind sin „andliga faðir og kærasta vin“. Ikki er at ivast i, at ein maður sum Edlindur fórði sær sum mest til gagns tey likindi og tær vónir, ið honun buðust til at virka firi sínum miði og marki. Var hann hertugans ráðgevari, so hevir hann eisini verið tað í slikari høvuðsak, sum Hetlands og Føroya sameining var¹.

Hann tikist hava vunnið niggjar inntókur til Føroya kirkju av „sakaroyrun“ cdla sektarpeningun, um so er, at orðið „tær (til tin)“ siðst í grein 3 í seyðabrévinum (sí s. 8) sipar til hansara, kvat ið likindi eru til, ettir tí sum áður er frágreitt.

Í Edlinds siðstu tið er tó flökja komin midlun hansara og Hákunar kongs, av tí at klagur um biskupin og harðar ásakanir voru settar fram firi kongin av Edlinds og kirkjunar mólistøðumonnun (sí herum Kalteisens brævabók og inngangin til „Færøske folkesagn og æventyr“). Edlindur sæst tó at hava vunnið sína og kirkjunar sak í endanun. Men um hetta sama tíðarskeið doyði hann í Bergen tann 13. juni 1308.

Av gamlari skinnbók, sum gjörd var í birjan av tí 14. árhundraði og sum avskrift av seyðabrévinun er upptikin í, sæst, at smábroytingar eru vorðnar gjördar í tí longu tá og tvaer niggjar greinir, undirgreinir, komnar atturat. Eisini er røðin, sum brævsins greinir har standa í, oðrvisi enn í upphavsbærinun (seyðabrévinun í sínum elsta skapilsí); nakrar greinir, sum ikki eru um seyð og sum í upphavsskriftinun eru komnar at standa spjaddar upp í midlun seyðagreinirnar, eru vorðnar samlaðar og settar í endanun av brævinun. Tað er Edlindur biskupur, sum hetta hevir gjört, og at so

¹ Kvussu leingi hetta felag hevir staðið við, er ikki víst. Ætlað hevir verið, at tað stóð til 1469, tað árið ið Hetland varð sett í veður til Skotlands av Kristiani I, Danakongi. Men í brævi av 1412 (sí skjalsbræv III, s. 49 her attanfiri) nevnist Haraldur Kálvsson „lögmaður í Føroyun“, og her er ikki lagt atturat: „i Hetlandi“.

XXIII

er, skal visast, kvar ið frágreiðing verður givin í grein 2, undirgrein b, í hesari rannsóknadeild um skinnbók Hist. Lit. 12 folio (Lund), søgu hennara, og kvat ið Edlindur má ætlast at eiga uppi í hesun stóra gamla handskrifti, sum er av teim prúðastu, ið goymd eru í norðanlondon.

Firi betur at skilja grein 3 („um húsbondur“) í seyðabraevinun, kvar ið sektir verða lagdar á leys fólk, sum ikki vilja taka sær tænastu, eigir ein at minnast á, at um tað tiðarbil, at henda lögskipan varð gjørd, var enn stutt umliðið frá vikingatiðini og trælatiðini. Trælabandið var loyst, og av tí at menn tá høvdu lindi til at liva óbundið lív, gekk ofta idla til kjá bón dun at fáa arbeiðsfólk og tænastufólk. Sektir vóru tí lagdar á leys fólk, sum ikki vildu tæna. Soleiðis var eisini vorðið aðrastaðni, t. d. í Noregi, sum sæst av gomlun lögskipanu (um menn, sum vilja taka upp handil og ikki tæna).

Kvussu væl grundað og samansett og hóskandi til landsins tørv tað gamla fóroyska seyðabraevið hevir verið, sæst best av tí, at nærum hálvit fjórða hundrað ár seinni varð tað uppattur staðfest sum lóg firi Føroyar. Kristian hin fjórði, Danmarks kongur, læt tað mestan alt, adlar seyðargreinirnar, útleggja úr tí gamla málunum og til dansk mál, orð til annað, og staðfesti tað á Andvordskov sloti á tí 24. februar 1637. Tær fáu greinir, sum ikki vóru um seyð (t. d. hin frammanundan nevnda grein um húsbondur), vóru burturúrlatnar — tær hóskaðu ikki longur til tað 17. árhundrað — men alt hitt kom at vera standandi, sum tað av firstu tíð hevði staðið. Og enn er hetta gamla bræv grundarlagið firi adla seyðaskipan og seyðarøkt í Føroyun.

Umfram tað, at í hesari donsku seyðabrævstíðing ein misskilningur er av tiðarbilinun, nær ið tað gamla brævið first varð gjørt (tað verður sett til ár 1040 í staðin firi 1298, tó at Hákun hertugi Magnusson er tilskilaður sum tann, ið brævið hevir givið), er ein annar misskilningur innkomin í endanun av grein 5, kvar ið sektir eru gjørdar firi teir, sum marka seyð við loynd. Tann, ið

XXIV

slikt ger, skal bøta kongi triggjar oyrir¹ i silvuri, um skaðin, ið gjørdur er eigaranun, verður virdur til oyris (silvuroyris), men „minni maður“ skal hann vera, um skaðin, ið hann hevir gjört, er minni enn oyris virði. Hetta er óhóskandi og kemur av tí, at orðið *hvinnska* (*hvinzka*), tað er „pískan, smástulđur“, sum stendur her í tí gamla brævinun (sí s. 12), ikki hevir verið skilt av monnun í tí 17. árhundraði.

Seyðabrévið í danskari útleggning av 1637 og filgibrævið við finnst í „Norske registre 1637—1642“, í tí danska ríkisskjala savninun („rigsarkivet“) í Keypmannahavn. Bæði filgibrævið og høvuðsbrævið (løgskipanin) av 1637 standa prentaði í Lucas Debes's „Færøernis Beskrifvelse“ s. 263—273.

2. Um tey handskrift, sum tað gamla seyðabrévið og aðrar gamalføroyskar løgskipanir standa í.

Trí handskrift (tvær skinnbókur og ein pappírbók) eru nú ettir, sum tað gamla feroyska seyðabrévið stendur uppskrivað í — tvey i Svøríki (Stockholm og Lund), hitt triðja í Keypmannahavn. Hesi handskrift eru so nevnd: 1) skinnbók (pergament) nr. 33 (fírr: C 20) í kvartformi, í tí kongliga bókasavninun í Stockholm, 2) skinnbók (pergament) Hist. Lit. 12 í folio edla arkabroti, í universitetsbókasavninun í Lund, 3) pappirshandskrift AM. nr. 316 folio í tí arnamagnæanska handskriftsavninun í Keypmannahavnar universitetsbókasavni.

a. Skinnbók nr. 33 kvarfo (Stockholm).

Av seyðabrévsuppskriftunum í teim beint nevndu handskriftun er tann í Stockholmsskinnbókini nr. 33 kv. hin elsta. Tað er sjálvt upphavsskriftið („originalurin“), sum harí stendur; tað er skrivað av einun manni, ið nevnist Teitur, og undirteknað í latinskun máli av ríkiskanslaranun Áka. Innsiglið er nú burtur; bert holið er ettir, har sum innsiglisreimin hevir verið fest. Frammanfiri seyðabrévið,

¹ Soleiðis í skinnbókini í Lund. I upphavsbævinun í Stockholms-skinnbókini (sí attanfíri) stendur „triggjar merkur“.

XXV

ovast á síðuni vinstrumegin, har sum tað birjar, stendur (eisini í latínskun máli) hertugans staðfesting av brævinum — hon tikist vera skrivað við kanslarans hond — og har undir stendur hertugans „monogram“ edla navnatekin (eitt samanflættað H og M: Hákon Magnusson), sett av honun sjálvun.

Í bókini, sum innbundin er ímidlun tvær træplátur við mirkabrunari leðurpermu um, leðurpermu við mindaskrúði edla „figurun“, eru tíggju fedlingar edla hefti („læg“) og 79 bløð tilSAMAN. Skinnið er adlan vegin út ettir av mirkun gulbrúnun liti og dálkað. Bókin er skrivað av fimm imiskun hendun, meginparturin frá tí 14. árhundraði. Noregs landslög (ingra Gulatingslög) saman við rættarbótun Magnusar kongs Lagabötara firi Gulating, sum gongur frá blaði 2 til blað 71 b, er hennara høvuðsinnihald. Seyðabraevið birjar ovast á baksiðuni av blaði nr. 72 og gongur til niðast á framsiðuni av blaði nr. 75; tað tekur upp seks tvispaltaðar síður. Eitt filgibræv, sum Hákon hertugi sendir Føringun saman við seyðabraevinun og kvari hann kunnger firi teimun hesa lögskipan og greiðir frá orsökunun, stendur í handskriftinum niðri undir seyðabraevstekstini á baksiðuni av blaði 73 og framsiðuni av blaði 74. Tað er skrivað av hertugans skrivara (notarius), Bárði Pætursson, í skráhond á teim breiðu tromunun í neðra á tann hátt, at reglurnar ganga tvørtur um báðar síður: kvør regla á baksiðuni av blaði 73 er ferd adlan vegin tvørtur um, ivir til høgru trom á framsiðuni av blaði 74.

Av øðrun uppskrivaðun, ið viðvikir Føroyun, í hesari somu skinnbók, eru tvey brøv fram at taka: 1) skipan um nevndarmanna tingfarartodl, gjørd á Føroya løgtingi og skrivað á teirri opnu baksiðuni av blaði 11 í brotskrift (fraktur) edla Gotaskrift frá tiðini um ár 1400, og 2) eitt litið bræv um fira Skúvoyarsistrar, skrivað í skráhond nakað um somu tíð á baksiðuni av einun litlun skinnblaði, sum er vorðið heft upp ímidlun blað 19 og blað 20. Tingfarartodlskipanin, sum stendur prentað í hesari brævasavnsútgávu s. 27—28, hevir verið prentað í „Norges gamle Love“ II, s. 13, men við nøkrun mislesingun (órætt lisnun staðanøvnun) uppi i. Tað varð prentað uppattur við nøkrun umbøtingun í „NgL“ IV, s. 666, sum undirgrein niðast á síðuni Um tey føroysku staðanøvn í hesari tingfarartodl-

XXVI

skipan skal orðast meira í deild V í hesun rannsóknun. Tað nevnda hrævið um Skúvoyarsistrarnar ljóðar so: *Fær voru .iiij. systur y Skufæy Sivrdar dættur. var ein Inghibiorg modir Sisæliv ær Þorþærgr y Gotthv fekk onvr var Gislavgh en þridia ett Margretha en fiorda het Oddvor oc athv þær hver sin fiordvngi y Skufæy* („Tær voru fíra sistrar i Skúgvoy, Sjurðar døtur. Ein var Ingibjørg, móðir Ceciliu edla „Sissalar“, sum Torbergur i Gøtu fekk, onnur var Gislaug, hin triðja æt Margreta, hin fjórða æt Oddvør, og áttu tær kvør sin fjórðing i Skúgvoy“).¹

Bókin hevir ikki av firstu tið haft tað umfang, sum hon nú hevir. Her eru tri handskrift vorðin samanskoytt í eitt: 1) høvuðshandskriftið við Gulatingslögini, 2) tað feroyska seyðabrévið, og 3) Hanusar kongs rættarbót.

Um bók hennar sögu er at siga, at vissa er firi tí, at legmannsstólurin í Føroyun hevir átt hana. Fremst á frampermuni stendur innskrivað navnið „Peder Jakobson“ („Peder“ í erva og „Jakobson“ í neðra), og attast á bakpermuni stendur „Anno 1599“ („Anno“ í erva og „1599“ í neðra). Peder Jakobsson, kongsbóndi í Kirkjubø, var lögmaður í Føroyun í árunum 1588—1601, og 1599, ið attaná bókini stendur, er árið ið hann hevir latið hana binda inn, helst í Bergen. Tá eru handskriftini nr. 2 (seyðabrévið) og nr. 3 vorðin samanbundin vid Gulatingslögina. Um ár 1600 hevir hon verið í Bergen; tá hevir borgmeistarín har, Michel Jenssøn, haft hana í hondun og avskrivað part av henni. Siðan frættist um hana, at hon nakað ettir 1680 var komin til „antikvitetskollegiet“ (seinni kadlað „antikvitetsarkivet“) í Upsala í Svøriki. Haðan er hon so seinni komin til tað kongliga bókasavnið i Stockholm, har sum hon nú er.

b. *Skinnbók Hist. Lit. 12 folio. Lund.*

Í hesun stóra handskrifti í folio teljast 141 bløð. Tað er samansett av átjan fedlingun edla heftun og skrivað við einari og

¹ Hetta litla stikki er athugavert, av ti at her nevnist giftarmálsband midlun Skúvoyar og Gøtu. Giftingar munu hava verið har imidlun alt siðan Sigmundar og Tróndar tið — teir voru jú so nær skildir.

XXVII

somu hond mest alt; tó eru nakrar rættarbótlur, ið standa á bloðumunum 44—51 og 59—60 skrivaðar við minni skrift og nakað seinni í tiðini. Innihaldið er lögskipanir, bæði stórrí og smærri, firi Noreg: „Hirðskrá“ (skipanir firi kongshirðina), lög firi Bergens bí, farmannalög (um sjófarandi keypmenn) og imsar aðrar lögskipanir, „rættarbótlur“, firi Bergen, Gulatings niggjari kristinraettur, landslógin (ingra Gulatingslógin), føroyska „seyðabrévið“, sum er onnur í tali av teim rættarbótlum, ið standa skrivaðar á bloðunum 130—139, og so um klerkamanna rætt og skildni. — Attast í bókini er innheft eitt „kalendarium“, ein halganakalendari, skrivaður uppá latín, firi mánaðarnar frá mai til december (á tveimun bloðun); firsta blaðið við ársins fira firstu mánaðun er burtur. Halganadagarnir eru skrivaðir við reyðun, bláun edla svörtun blekki, og niðri undir kvørjun mánaði er maður málaður, sum hevst at einunkvørjun slikun arbeiði, ið hóskar til ársins tíð.

Meðan áðurnevndā Stockholmsskinnbók, nr. 33 kv. [A], er einföld við svartari skrift í heilun og utan priði, er henda Lundarskinnbók, Hist. (histórisk) Lit. (Litera) 12 folio [B], eitt stórt og ógvuliga priðiligt handskrift við mongun litaðun skreytbókstövun uppi í teirri svörtu skriftini. Skinnið, sum skrivað er á, er kvitt og vakurt, og perman um bókina er eisini kvitt skinn (pergament). Adlar ivirskriftir eru í reyðun. Kvar ið eitt skriftið í bókini endar, birjar tað næsta við ógvuliga stórun skreytbókstavi, imislige litaðun, við nógvun útskurðun og kröklun og við bílæti edla mind (oftast mannsmind) inni í. Kvar ið ein niggj deild edla grein í slikun skrifti tekur við, er fremsti bókstavarin í hesari næstu deild edla grein eisini skreytbókstavur, men minni til stördar og ikki so við mindun settur.

Seyðabrévið birjar við einun alstórun, útskríddun „S“ (grein 1: „Sva hofu uer ok spurt vm oveniv þa...“, svarandi til grein 4 í skinnbók nr. 33 kv. edla A). Tað er hálvtt í bláun og hálvtt í reyðun, og tveir móreyðir seyðir eru málaðir inni í, annar í bókstavsins ovari runding hógrumegin, annar í bókstavsins niðaru runding vinstrumegin. Kröklarnir eru grönir og reyðbrúnir. Teir skrifdu bókstavir, sum tær seinni skipanargreinir birja við, eru summir grönir, summir reyðir, summir bláir og summir reyðbrúnir. — Tað áðurnevnda

XXVIII

fligibrævið stendur her skrivað heint frammanfiri sjálvt seyðabraevið. Sum ivirskrift stendur frammanfiri filgibrævið: Rettar baetur virðulegs herra Hakonar konungs. Annars er røðin, sum skipanargreinirnar standa i, øðrvisi i hesun handskrifti enn í upphavsskriftinun (A), og eisini orðalagið er í mongun støðun øðrvisi — oftast er stitt um tað í B. Tær greinir, sum ikki viðvikja seyðaskipan og seyðarøkt, eru her settar attast firi seg, meðan tær í handskrifti A standa inni imidlun seyðagreinirnar. So eru eisini tvær niggjar smáskipanir komnar atturat — sí s. 19 í hesari brævasavnsútgávu niðri undir tekstini. Ivirskriftir eru til adlar seyðabrévsgreinir í B uttan til tvær; í A eru ongar ivirskriftir.

Óvissa bevir verið um sögu handskriftsins H. L. 12 fol., firi ein part eisini um niðurskrivingartiðina, nær ið tað var úr hondun gjört. Gustav Storm (NgL IV, s. 698—700) ætlar, at Føroya biskups-setur hevir átt bókina í tí 14. árhundraði. Har tikjast at vera nøkur fá føroysk kenningarmerki í mali og stavingarlagi (meira herum nakað attanfiri), men einki reiðuligt er til studningar kortini firi hesun av Storm framsetta. Hann setur niðurskrivingartiðina til firru helvt av tí 14. árhundraði, ettir 1320; hetta ár hevir hann av tí, at á blaði 51 standa skrivaðir nakrir forrættir firi Bergen, gjördir heint tá av Magnusi kongi Eiriksson; tó heldur Storm sjálvur firi, av skriftini at døma, at hetta væl kann vera skrivað atturat nakað seinni í tiðini (opnar blaðsiður hava ofta verið í slikun gomlun handskriftun). Ein svenskur maður, Gödel, sum skrivar nakað um hesa skinnbók í bókini „Fornnorsk-islänsk litteratur i Sverige“ (I), ætlar tó øðrvisi um sögu hennara enn Storm. Hann tekur fram, 1) at skriftin í skinnbókini tiðir uppá, at hon er gjord tiðliga í tí 14. árhundraði (hitt á blaði 51 má vera skrivað atturat seinni), og 2) at imist tiðir uppá, at Ádni Sjúrðarson, sum var biskupur í Bergen 1304—1315, hevir átt hana; við Ádna deyða man hon tá saman við oðrun bókun hansara vera komin til Svöríkis. Attaná Gulatingslögina í nevndu skinnbók standa tó nakrar rættarbotur av 1313 (gjördar av Hákuni Magnussoni), so bókin skuldi verið gjord annaðkvort á hesun ári edla (heldur) á tí næsta: 1314. Men kann nøkur vissa fääst firi tí, at bókin hevir verið í ogn Ádna, so kann alt firi eitt studningur

XXIX

fáast firi, at Edlindur Føroyabiskupur, vinur hansara, hevir haft við hana at gera. Tí verður her at orða nakað meira um hesa sak.

Ein listi er enn til ivir bokur (handskrift), sum Ádni biskupur Sjúrðarson (Árni Sigurðsson) í Bergen hevir átt. Listin (við skrift frá birjan av tí 14. árhundraði) er skrivaður á einum blaði, sum er klistrað uppá innaru síðu av attaru permuni um eina gamla skinnbók úr Frankaríki edla Italiu, skrivaða í tí 13. árhundraði. Henda bók, kadlað „Summa Gaufredi“ og innihaldandi tīðingar í latínskun máli til dómsbrøv („decretalia“), gjørd av pávunun, er nú í Upsala universitetsbókasavni í Svøríki. Har varð Gustav Storm varur við nevnda lista í 1873. „Aquila b“ (Árni biskupur)¹ er á listanun tilskilaður sum tann, ið tær upptaldo bokur eigir. Midlun norrønar bokur hans nevnast fleiri sœur og tvær lógbokur: „logbok forn ok logbok“. Við „logbok forn“ er meint eldra Gulatingslógin, við „logbok“ landslógin edla ingra Gulatingslógin. Vissa er nú firi, at fleiri bokur Ádna Bergensbiskups eru komnar til Svøríkis, til bókasavn har. Tær munu ettir deyða hans vera komnar first til Munkalivskleystrið í Bergen (Birgittinarakleystur) og haðan til Birgittinarakleystrið í Vadstena í Svøríki, sum var móðurkleystrið firi Munkaliv. Í Vadstena vitast bokur ettir Ádna at hava verið í tí 15. árhundraði, og úr Vadstena kleystri eru firi víst fleiri bokur Ádna komnar til tey stóru svensku bókasavnini (kongliga bókasavnið í Stockholm, universitetsbókasavnið í Lund og universitetsbókasavnið í Upsala). Á henda hátt skilst, kvussu skinubók H. L. 12 fol. kann vera komin til Lund². Hon kann tá væl vera tann lógbók, ið á listanun stendur nevnd — lógskipanir eru hennara innihald, og ingra Gulatingslógin er høvuðsskriftið í henni.

Ikkí hóska Storms og Gödels ætlanir um bókina saman, ti idla man tað bera til, at biskupssetrið í Føroyun kann hava átt hana í tí 14. árhundraði, um hitt skal vera rætt, at Bergens-Ádni

¹ „Aquila“ (ørn) er latínsk tīðing av navninun „Arni“. — „b“ er „biskupur“. — Sí G. Storm í „Norsk hist. Tidsskr.“ 2, II.

² Áteknanir á innaru síðu av frampermuni vísa, at ein „Reenhjelm“ og Lagerbring (Bring), svenskur sœuruskrivari í tí 18. árhundraði, kvør til sína tíð hava átt bókina.

XXX

hevir átt hana, og at hon so saman við øðrum bókun hans ettir deyða hans skal vera konin first til Munkalivskleystrið og brátt ettir tað til Svørikis. Gödels ætlan stendur tó á nakað fastari grund enn Storms, og imisligt er enn, sum kann takast fram til studningar firi Gödels ætlan, um enn eisini spor eru, sum vísa til Føroya. Umfram tað, at kristinrætturin, lögskipanin um klerkar og halgana-kalenderin tiða uppá, at klerkur hevir átt bókina, so er enn ein aðalsok at taka fram. Í brævi av 22. juni 1308, prentaðun i Dipl. Norv. II, 1 ettir avskrift av burturkommari Bergensbrævabók, skrivar hann Ádnii biskupur í Bergen til navna sín, Ádna biskup Helgason í Skálholti á Íslandi midlum annað: „..... yder se ok kunnigt um bess agæta manz frafall, virdulegs herra godrar minningar Erlens biskups i Færøyum er andadezst i Biorgvin Idibus Junii, mege per ba skra lata hans artidardagh ef yder synizst.....“ (tað er: „veri tigun eisini kunnugt um hins viðgitna manns fráfadl, Edlinds biskups i Føroyun, hins væl ærda harra i góðun áminnilsi, sum doyði í Bergen á tí 13. juni; tigun kunnu bókföra hans deyðadag, um tigun so sínist“). Nakað tað sama skrivar Ádni um Edlind til Tórðar biskups í Grønlandi í brævi, gjørdun á tí sama degi sum hitt til Ádna biskups í Skálholti. Á fremstu kalendarablaðtromini i skimmbók H. L. 12 fol. standa nú skrivað við reyðun bókstøvun og i latínskun máli út firi „Idus“ (tann 13da) í juni mánaði hesi orð: „Obitus domini Erlendi boni¹ memorie Pharensis episcopi“, tað er: „deyði harra Edlinds, Føroya biskups, i góðun áminnilsi“ — somu orð sum Ádni skrivar til navna sín í Íslandi. Hevir hann biðið tveir aðrar biskupar um at bókföra Edlinds deyðadag, so hevir hann eisini sjálvur gjørt tað. Hetta er eittans mannsfráfadlið, sum uppskrivað er í kalendaranun, og annars er einki skrivað har uppi, sum ikki hoyrir til i slikun kalendara. Kunnugt er av brøvun, at Bergens-Ádni og Edlindur í Føroyun vóru høvuðsvinir. So skilst eisini betur, kvussu tað feroyska „seyðabraevið“ er komið uppi hesa gomlu norsku skimmbók. At seyðabraevið í tí broyttta skapilsi, sum tað hevir har, er komið hagar inn úr Føroyun kann ætlast av tí, at

¹ „boni“ skeiwt firi „bone (bonæ)“.

XXXI

vissa er firi, at brævið i sinun seinna sniði hevir gengið i Føroyun og haft fudlgildi; ein avskrivari i Føroyun um ár 1600, sum hevir skrivað tað gamla seyðabrävið av á tí ári, hevir smiðað bæði skapilsini av tí saman — meira herum í næstu grein (c), kvar ið sagt skal verða frá pappírshandskriftinun AM. 316 fol. og tí hari upptikna seyðabrävinun. Eingi likindi eru til, at brævið i sinun broytta sniði er first komið úr Lundskinnbókini til Føroya, avskrivað úr henni. Umbroytingin, sum mest viðrørir orðalaginun og greinasetingini (ta røð edla tann ordan, sum tær einkultu greinir eru settar í), man vera gjørd i Føroyun, har sum brævið skuldi vera lög og ikki uttan har, og kvar ið menn máttu leggja dent á at fáa tað sum greidligast og brævgreinirnar sum best í lag beindar. Edlindur i Kirkjubø, høvuðsmaðurin firi sjálvun upphavsbrævinun, er tann, ið hevir fingist við umbroytingina, sum longu má hava verið gjørd fá ár ettir tað, at upphavsbævið var gjört og staðfest, ikki seinni enn í birjan av tí 14. árhundraði.

Og táið nú tað kemur atturat, sum skal umtalast i rannsóknadeild IV um føroyskt mál firr i tiðini, at i teirri her umhandlaðu Lundskinnbók finnst føroyskt særmerki, slíkt orðaskapils og slik orðastaving, sum visir til Føroya, ikki bert i seyðabrävinun, men eisini aðrastaðni i hesari stóru skinnbók, so kann við likindun haldast fram, at Føroyar og Edlindur biskupur eiga part, sum mark er at, i bókini — at uppskriftir eru komnar úr Føroyun, sum innitiknar eru vorðnar, helst uppattur avskrivaðar, i hesa merkisbók.

c. *Pappírsbók AM.¹ 316 fol.*

Hetta er eitt stórt pappírshandskrift við 501 síðun frá tiðini um ár 1600, skrivað við seks imiskun hondun og innbundið í kvitari skinnpermu. Tað goymist í tí arnamagnænska savninun í universitetsbókasavninun í Keypmannahavn. Tað er ein bergensk lögþók, sum gamalføroyskar lögskipanir eru vorðnar upptiknar í.

¹ Stittingin „AM.“ merkir tað arnamagnænska handskriftsavnin (i Keypmannahavnar universitetsbókasavn). Tað er nevnt so ettir tí viðgitna íslendska handskriftsamlaranum Árni Magnusson (1663—1730), sum er skaparin av tí.

XXXII

Her stendur sum stikki 15 „seyðabrävið“ á siðunum 391—400, Magnus kongs Lagabøtara rættarbót firi Føroyar í tveimun støðun og skrivað kvør uppskrift við sínari hond, hin firra (**A**) s. 307—308, hin seinna (**B**) á siðu 488. Frammanfiri seyðabrävið standa tvær lögskipanir av Friðriki kongi II: hin firra um garðafesting i Føroyun (við dátu: í Róskeldu tann 2. november 1559), hin seinna um pantagóðs og todlar (landskuldir, leigur) i Føroyun (við dátu: Todbjerg, tann 3. december 1579). Ingra Gulatingslógin stendur í hesari bók í danskari útlegging og Magnusar kongs fortala við.

Seyðabrävið í AM. 316 fol. er avskrift, gjørd av einun Føringi, ið kadlar seg „G. M. paa Ferrøe“ (á innaru siðu av frampermuni). Ivirskriftin, „Søude-bræfet aa förrium“, er hálvt i donskun, hálvt i føroyskun máli. Frammanfiri, har sum sjálvt brævið birjar, er maður teknaður, ið beitir hund á triggjar seyðir. Við endan av brævinun stendur: „Enda paa Söuda breffet“, og har niðri undir: „Anno 1600 G: M:“. Henda avskrift, sum her skal kadlast **C**, er grundað bædi uppá áðurnevndu uppskrift, kadlaða **A**, i Stockholmsskinnbókini nr. 33 kv., og uppá uppskrift, kadlaða **B**, i Lundskinnbókini H. L. 12 fol., mest tó uppá hina firru, i tí at orðalagið er mestan adlau vegin (i sjálvun seyðagreinunum) tað sama í **A** og í **C**. Røðin, sum skipanargreinirnar standa í, er tó meira sum í **B**, i tí at tær, sum ikki eru um seyð, eru samlaðar attast, og í hesun siðstu greinun hevir **C** orðalagið meira sum í **B**. Eisini eru tær tvær niggju skipanargreinirnar í **B** tiknar við í **C**. Báðar tær eldu seyðabrävsuppskriftir kunnu tá sigast at vera samanarbeiddar í hesari pappírsbók.

Greinarøðin er í **C** henda: Grein 1: At ef maðr gengr — jamgoðan sem aðr var (gr. 1, s. 5 regla 8—17 í **A**)¹, gr. 2: En ef maðr kennir — jamhæimmolir (seinni partur av gr. 1 í **A**), gr. 3: Pat höfum ver ok spurt — at logum at hafa (gr. 4, s. 8 r. 4—13 í **A**), gr. 4: Nu ef ij menn — umarkat er (gr. 4, s. 8 r. 13—22 í **A**), gr. 5: Nu eptir þui at — sem han æigi atti í (endin av gr. 4 í **A**), gr. 6: Nu liggia haglendi — ugillder sem aðer (gr. 5 í **A** til reglu 12 á s. 10), gr. 7: Þær skall sæiðr — ef skaði verðr att (partur av gr. 5 í **A**, s. 10 r. 12—19), gr. 8: Nu ef menn — i samrætti (partur av gr. 5

¹ Tey fremstu orðini, „Pat er nu þui næst — aa altingi“, standa firi seg sum inngangur í **C**.

XXXIII

i A, s. 10 r. 19 — s. 11 r. 12), gr. 9: Nu æigu menn — i þeim haga (næst-síðsti partur av gr. 5 i A, s. 11 r. 12 — s. 12 r. 5), gr. 10: Nu ef menn ganga eingongur — þaa er hann þiofr (endin av gr. 5 i A), gr. 11: Nu ef menn læiða hunda — at bita sæiði (gr. 6, s. 13 r. 1—16 i A), gr. 12: En aa skipan i haga — suari eptir logum (gr. 6 i A frá s. 13 r. 16 og út), gr. 13: Þat er nu þui næst at ef maðr skipar annars manns haga — ok þar lembir um varit (gr. 10 til s. 17 r. 4 i A), gr. 14: En þar sem haga mork — vtan nokur náiðsyn gangi till (seinni partur av gr. 10 i A), gr. 15: Nu ef maðr sitr a iorðu mans — en konungi iii aur: s. (gr. 2 i A), gr. 16: Sua ok om þa menn er ræk(i)ast — beðe kall ok kona (gr. 3 og firri partur av gr. 12 i A við uppískoyting úr B), gr. 17: En ef maðr er staddir við deild manna — „væla-kunner“ ok skilrikri (endin av gr. 12 i A við uppískoyting úr B), gr. 18 = gr. 9 i A, gr. 19 = gr. 7 i A, gr. 20 = gr. 8 i A, gr. 21 = gr. 11 i A. — Tvær ivirskriftir eru í C, onnur til grein 2, so ljóðandi: „Om noker maðr g(e)nger með hund i anna(r)s haga“ og skrivað i reyðun, onnur til grein 13: „Om fimt“, skrivað i grønun.

Seyðabrévsavskriftin í AM. 316 fol. er mest í tí gamla norrøna málínun, men hevir mong feroysk eginmerki, sum bera prógv um, at Føringur hevir skrivað hana. Meira skal orðast herum í deild IV, sum handlar um, kvat ið úr fodnbrøvun kann upplisast um eldri feroyskt tungumál og ljóðbroytingar í tí.

Fremst í bókini, innantil á permuni, hevir hin nevndi feroyski avskrivarin sett hesi orð: „Niels Hellieson¹, Raadmand i Bergen, aager denne bog med Rætte, Brug hende retth, saa skillier hon Trette. H. N.“ [her er hansara búmerki sett atturat], og niðri undir hevir sami avskrivari skrivað:

„Allt huad wij haffuer,
det ehr Guds gaffuer.
1600. G. M. paa Ferrø.“

Tormóður Torvason (Thormodus Torfæus), hin navngitni íslendski søguskrivarín í tí 17. árhundraðinun, hevir ognast bókina. Á ein pappírslepa, sum Árni Magnusson hevir heft frammani, hevir hann Árni skrivað: „Fra sal. Assessor Thormod Toruesens

¹ Niels Hellieson ráðmaður hevði ettir G. Storm singið rætt (fir 1579) til at sigla uppá Føroyar til at heinta inn frú Helvik Hardenbergs landskuld, men misbrúkti henda rætt, í tí at hann tók upp forbodnan handil.

XXXIV

Enke 1720 Num. 19^a (nummartialið í Tormóðar handskriftsavni). Eisini hevir Tormóður gjört upptekningar í sjálvari bókini, t. d. frammanundan seyðabrévinun, nær ið tað var givið.

3. *Um gomul føroyesk skjalsbrøv.*

Nøgdin av teim gomlu føroysku skjalsbrøvunum er nú forfarin; frá miðaløld eru ettir: 1) bræv, gjort i Noregi í 1399 av Greipi, Føroya sislumann, 2) brøv av 1403—1407 um Húsavikar góðs og um arvafæ ettir Guðruna Sjtírðardóttur, 3) bræv, gjort av Jóan biskupi í 1412 og staðfest í 1443 og 1479, 4) bræv, gjort av Jóani Nilssoni Skak, norðmanni, í 1447 um ogn í Føroyun.

Hesi brøv eru ødl goymd i tí arnamagnænska handskriftsavni í Keypmannahavn og hava verið prentað firr í tí stóra norska fodnbrævasavni „Diplomatarium Norvegicum“.

Brøvini nr. 1, 2 og 4 koma eisini sjálvun Noregslandi við. Annars kunnu nøkur fleiri gomul norsk brøv vera til úr miðaløld, kvar ið Føroyar koma uppí, men slik brøv eru ikki tikan uppí hetta føroyska fodnbrævasavn, tá ið tað er ikki utan hendingarvis, at tikið verður til Føroya edla Føringa. Eitt gamalnorskt bræv er tó til i tí arnamagnænska savninum (skinnbræv AM. fasc. 60, nr. 12), prentað í Dipl. Norv. III sum nr. 134, kvar ið so mikið verður tikið til Føroya og nøkur fólk haðani, at tað kann bera til at lata prenta part av tí uppattur her. Tað er gjort á tí 20. mai 1323 í Óslø. Tveir menn upptaka ettir boði drottsetans¹, harra Erlings Viðkunansonar, vitnisburð kjá Steingarði bónða í Hjálparagarði, sum hann liggar á sóttarsong, um ognarrættin til garðin í Bjørku í Lautinar sókn á Heiðmörk („Hedemarken“). Firri parturin av brævinun, har sum nøkur Føroyafólk koma uppí, ljóðar so:

Ollum monnum þeim sem þetta bref sia eða høyra senda Andres Sighurða son Pall Einars son (log)hmaðr j Oslo Q[ueðiu] G[uðs] ok sina. (vit gerom) yðr kunnikt at eftir þui sem herra Erlinggr Viðkunna son drotsete kononghsans j Noreghe bauð okr a kononghsans v(egna) komom vit j Hialpara

¹ „Drottsetin“ var av firstu tið tann, ið stóð firi kongsins borðskipan, síðan — frá 1323 — ríkishovmeistari („drost“).

XXXV

garð ðfra a friadaghen nesta firir trinitatis mðs(so) a fiorða are rikis vars
vyrðulaghs herra Magnusar með guðs miskun Noreghs Suia ok Gota kononghs
j suæfnstofuo Stæingarðz bonda sem han la þa krankkr j. hóyrðum vit til
(talu) ok akærur Postæins Þorlæiks sunar þa sem han hafðe a Stæingarðe ok
Poralfue floksauka vm tueggia aura boll jærðr ok tyttuglu j Bjorku j Lautinar
sokn a Hæiðmork er Þorstæin kærðe af halfuu Raghildar Haluarðz dottor
eghin husprøyu sinnar at Stæingardr hafðe þat kðyft af Sighurði foður brððr
hennar og Sighrðu foður modor Raghildar er Hæidmork var kallad síðan
faðer Raghildar var andaðr sua sem hon være ekki til arfs eftir foður sin.
ok Stæingardr suaraðe sua at han hughðiz hæimolt kaupa saker þes at han
saghdiz eighi vita at Haluarðr atte skilgetna dottor eftir sik þa er han föll
fra. þui tokom vit bokar vitni þeira Sveins a Æiði a Færðum Óyulfs sunar
ok Narfua Finbogha broðar sua boren með fullum eïðstaf at þeir hofðu hia
veret j Norðrðy j Færðum er Haluarðr faðer Raghildar kono Þorstæins er
aðr nemþið feste Ranuæighu dottor Birghis j Norðrðy moðor (Ra)gnildar
ost næmfdrar ser till eghinnar husprøyu at guðs loghun ok manna.
• •

Í feroyskari útlegging:

„Ødlun teim monnum, sum hetta bræv siggja edla hoyru, senda
Andres Sjúrðarson, Pádl Einarsson, lögmaður í Ósló, kvøðu guds og sína. Vit
gera tikkun kunnugt, at ettir tí sum harri Erlingur Viðkunnason, drottseti
kongsins í Noregi, beyð okkun á kongsins vegna, komu vit saman í Hjálpar-
garð (i Ósló) hin ovara fríggjadagin næsta firi Trinitatis á fjórða ári av
harradømistíð hans hin virðuliga harra Magnusar, við guds miskunn Noregs,
Svía og Gota kongs, í svøvnstovu Steingard's bóna, sum hann lá tá sjúkur
i. Hoyrdu vit tiltølu og áklagu Torsteins Todleikssonar, ta sum hann hevði
á Steingard og Tórolvi „flokseyka“ um tveggja og tjúgu oyra ból i jørð (so
mikið av jørð, sum tveir og tjúgu silvuroyrir vóru latnir av í árliga leigu)
í Bjørku í Lautinar sókn a Heiðmørk, tað sum Torstein gjørdi klagu um
vegna hennara Raghildar Halvarðsdóttur, ið var hans egin hústrú, og segði,
at Steingardur hevði tað keypt av Sjúrði faðirbróður hennar, og Sigridu,
faðirmóður Raguhildar, ið Heiðmørk var kadlað, ettir tað at faðir Raghildar
var deyður, so sum skuldi hon ikki verið til arvs ettir faðir sin. Og Stein-
garður svaraði so, at hann hevði hugsað sær tað heimilt at keypa vegna tess,
at hann segði seg ikki vita, at Halvarður átti skilgitna (ekta borna) dóttur
ettir seg, tá ið hann fedl frá. Tí tóku vit bókarvitni teirra Sveins Oyjolv-
sonar á Eiði í Føroyun og Narva, Finnboga bróður, so framborin við fudlun
„eïðstavi“ (eïðsformála, „formular“), at teir høvdu verið kjá í Norðuroy(ggjun)

XXXVI

i Føroyun, tá ið Halvarður, faðir Ragnhildar, konu áðurnevnda Torsteins, festi Rannveigu (Rannvá), dóttur Birgis í Norðuroy(ggjuni) og móður til oft-nevndu Ragnhild, sær til ektarkonu ettr guds lógun og manna.

Um Greip Ívarsson, Føroya síslumann, sum var av Ænesættini á Sunnhordalandi í Noregi, stendur í einun øðrun og eldri brævi, gjördun í Bergen tann 2. oktober 1383 (DN. III), at hann setur í veður til Erlends Filippussonar, sum tá var „fæhirðir“ (kongligur skattmeistari, rentumeistari) i Bergen, tveir garðar (Geirastaðir og „evru Rykkin“) á Voss firi 2000 alin í vaðmali, sum hann er Erlendi skildugur í skipsleigur. Helvtina letur hann í „pakka-vaðmali“ og helvtina í „havnarváð“ (vaðmali til gerandisbrúk). Av slikun vaðmali varð nógv útført úr Íslandi og úr Føroyun tá í tiðini; men ikki er víst, um Greipur longu tá, i 1383, hevir verið síslumaður i Føroyun, tóat tað kundi hóska ettir hesun brævi. — Av brævi, gjördun í Hattabergi á tí 11. juni 1412 (DN. VI), fæst so mikið at vita um Greip, at hann helst ikki man hava útreitt alt tað, ið hann kom at skilda Geyta Eirikssoni firi skipið til Føroya (si bræv I, prentað her attanfiri s. 31—34); tí i 1412 er Hattaberg (garður Greips, á Sunnhordalandi) komið í ogn Geyta Eirikssonar, og hinir garðarnir munu helst vera farnir sama veg.

Brøvini um Guðruna Sjúrðardóttur í Húsavík í Sandoy eru tey, sum mestur athugi eigir at vera veittur, av tí at tey lata ein skilja, kvussu fólk livdu í stórmannshúsi í Føroyun nakað firi og um ár 1400. Traetumálið um ogn Guðrunar komst av tí, at bæði bødn hennara og Arnbjadnar Gudleikssonar sæla i Húsavík, sonurin Sjúrður og dóttirin Arnóra, vóru deyð, meðan móðirin var enn á lívi, sum sæst av brævi nr. II 4 (s. 43—44). Guðrun sigst í sama brævi at hava verið dóttir Sjúrðar Hjalts í Finngarðinun. Finnagarðurin er i Bergen við „tísku briggjuna“; tað er húsið, sum nú „hanseatisk museum“ er í. Navnið „Finnegaard“ stendur enn á húsvegginun út imóti briggjuni. Men eykanavnið „Hjalt“ (Hetlendingur) visir, at hesin Sjúrður hevir verið av hetlendskari ætt. Hann man helst vera komin úr Hetlandi til Bergens. Av tí at dóttirin

XXXVII

Guðrun sæst at hava átt so nýgv í Noregi, man Sjúrður hava verið annaðkvört av norskari ættargrein, búsettari i Hetlandi (hann kundi væl firi tað i Noregi og i Føroyun kadlast Hetlendingur), edla Hetlendingur, sum er vorðin giftur inn í ríka ættargrein í Noregi. — Sagnir um hesa ríku „húsfrúgv i Húsavík“ ganga enn i Føroyun¹.

Tann Jóan biskupur, sum gjort hevir brævið av 1412, prentað s. 49—50, er hin áðurnevndi Johannes Theutonicus. Hann hevir skrivað mest alt tað, sum í Kalteisens brævabók finnst til upplisingar um Føroya biskupar firi hans tið og helst um Edlind biskup.

Um Jóan Nilsson Skak er upplist, at hann var frá Eikjun (Eker) í Borgarsíslu í Noregi. Eikir eru tætt við Válir, har sum áðurnevndi Ámundur Sjúrðarson Bolt var frá. Tað sæst av brævinun av 1447 — sí s. 54 — at hann Jóan Nilsson tá var komin attur til Noregs úr Føroyun. Hetta er tiðin, at Ámundur skuldi hava verið í Føroyun, sum norska ríkisráðið hevði tilnevt honun í len i 1437.

IV. Um føroyskt mál fírr í tíðini og kvat ið upplisast kann harum av teim gomlu fodnbrøvunum.

Tað tungumál, sum okkara fodnbrøv (embætisbrøv) úr miðalold eru skrivað í, er gamalnorskt, stundun við føroyskun eginmerkjun. Úttalan av ti føroyska málínun hevir, sum vera man, longu tá brotið ikki heilt litið av frá úttolunun av teim imsu norsku málførunun, men hetta kemur ikki fram í skrift uttan einkulta ferð. Longu um birjan av ti 15. árhundraði siggjast donsk orðbrøgd at

¹ Si V. U. Hammershaimb, Færøsk Anthologi I, s. 373—376, og J. Jakobsen, Færøsk Sagnhistorie, s. 32—37. Eitt annað navn, „Sissal“, er tó givið henni í Fær. Anthol.; men her tikist vera samanblanding við eina aðra og eldrøð sagn. — Um ein Guttorm Armbjørnsen, óðalsbóna í Húsavík í seinnapartinun av ti 16. árhundraði (nevndur í N. Andersen, Færøerne 1600—1709, s. 406, undirgrein 2, og í Fær. Sagnh., s. 37), hevir verið gomul sogn i Sandoy og Skúgvoy, at hann taldi ætt sína í sætta lið til húsfrúnna. „Arnbjørn“ æt maður Guðrunar.

XXXVIII

vera komin inn i bæði norskt og føroyskt skriftmål, og bræv nr. IV í hesun savni, prentað s. 53, er i dansk-norskum máli.

Føroyisk málmerki eru t. d.: skilgitin (firi eldri: skilgetin) i braevi av 1404, nr. II 4 (s. 44); samanber „fingid (firi eldri: fengit)“ og „gingin (firi eldri: gengin)“ i teim hetlendsku brøvunun s 45 og 47; i firi e her i fremra stavlsi man hava verið føroyskt eisini um ta tið. Í braevi II 4 við orðinun „skilgitin“ stendur tó eitt sindur attari „skilgettin“ og „skilgetna“. døydh, „þa bleif hon deydh“, i áðurnevnda braevi II 4, s. 44, er føroyskt firi eldri og gamalnorsk „dauð“ (niføroyskt: deyð, úttalað „dæi“). Longu um ár 1400 fer tá tviljóðið „au“ at vera „øy“ edla „ey“ (við umljóð, i-umljóð). toa (tóa) = tvá (tveir), i braevi II 3, s. 41, er føroyskt; „tógvir, tógva, tógvær (eldri: tóir, tóa, tóar)“ kemur ofta firi i teim føroyisku kvæðunun. Á sama hátt er „þrier (þri-er)“ i braevi II 2, s. 39, føroyskt; i niføroyskun er „(þriir) triir“ vorðið „triggir“ [tróiddzr, troiddzr]; i oldn. eitir tað „þrir“.

„huast“, tað er „kvaðst“, i braevi av 1403 (II 1, s. 37) visir, at hv og kv eru vorðin samanblandað og at hv í úttoluni um ár 1400 er vorðið nakað sum kv. — „hrentadi“ (s. 38) og „hred“ (s. 47) er misskriving firi „rentadi (rentaði)“ og „red (réð, tað er: ráddi)“. Misskilningur er innkomin av tí, at, tóat h frammanfiri I og r var firi langt síðan burturfadlið úr úttoluni, hildu menn við at skriva tað, og so kom tað uppi orð, kvar tað ikki skuldi vera.

Gamaldonsk málmerki í okkara fodnbrøvun eru t. d.: „sø aedur heyra“¹ í transskriftabrävi av 1407, prentaðun á s. 48; „offur einss (nidansk: overens)“ i braevi av 1412 (s. 49); „staur (= staar)“ firi „stendur“ edla „stender“ i braevi av 1443 (s. 51); „stædh“ firi „stadh (stað)“ i transskriftabrävi av 1479 (s. 52).

Um tær i hesa bók upptiknu lögskipanir I og II er her at siga, at við tað, at tær eru norskar uppskriftir edla avskriftir ettir eldu norskun uppskriftun, er tað ikki væntandi, at nógvar upplisingar

¹ „heyra“ er íslendskt orðsnið; i norskun og føroyskun hevir tað ljóðað „høyra“, tóat tað ofta skrivast „heyra“.

XXXIX

um gamalføroyskt mál kunnu fáast úr teimun, so mikið heldur, sum munurin midlun norskt og føroyskt hevir verið litil tá i tíðini og kemur enn minni fram í tí skrivaða málunum, enu hann hevir verið í tí talaða.

Um áðurumhandlaðu skinubók H. L. 12 fol. (Lund) er nevnt á s. XXXI, at, tóat hon er skrivað í gamalnorskun málí — seyðabraevið har er avskrivað og umbroytt ettir teirri norsku upphavstekstini av 1298 —, eru har tó spor til føroysk særmerki. Gustav Storm tekur fram, kvar ið hann skrivar um handskriftið H. L. 12 fol. í NGL. IV, at endingarnar -r og -ur i orðun har ofta verða samanblandaðar og sjálvþjóðini æ og ð á sama hátt; hann heldur, at hetta kann vera føroyskt, men einki visir hetta firi vist; slikar samanblandingar finnast í fleiri stöðun í gamalnorskun brøvun, t. d. í upphavstekstini til seyðabraevið. Heldur ikki „með“ firi „við“ er nakað merki at ganga ettir, sum Storm heldur; tóat „með“ hevir verið i nóg meira brúki fírr á dögum í føroyskun málí, er tað nú heilt burturotað av „við“. Men eini tvey onnur og betri spor eru at ganga ettir. Í grein 10 í seyðabraevinun í H. L. 12 fol.¹ stendur „girða“ firi „gerða“ í merking „gera garð“. Hetta „girða“ er ikki gamalnorsk edla íslendskt; í hesun málun eitur tað „gerða“ („gyrða“ er eitt annað orð, == danskt „at gjorde, omgjorde“). girða [dʒíra]“ er niføroyskt í merking „gera garð“, og eisini í seyðabraevsuppskriftini í handskrifti AM. 316 fol., sum kann vílast at vera skrivað av Føringi, stendur „girða“. Í fleiri stöðun í H. L. 12 fol. (her er ikki talan um sjálvþ seyðabraevið) stendur „nea“² firi gamalnorsk og íslendskt „né“ (tað er: ikki heldur) og firi „nema“ (í somu merking): „ekki (æigi) — nea“ [„ikki — edla“] og „hvarki — nea“ == „hvarki — né“ edla „hvarki — nema“ [„kvørki — edla“]. „nea“ stendur t. d. í uppskriftini av Eiriks kongs Magnussonar rættarbót um handil og takstir í Bergen. Hetta „nea“ er ikki gamalnorsk í tróngri merking og ikki gamalislendskt; men tað er firi vist gamalføroyskt. Í seyðabraevsavskriftini í AM. 316 fol., gjordari av Føringi („G. M. paa Ferrøe“) ár 1600, stendur í fleiri stöðun „nea“ edla „næa“ firi

¹ Henda grein 10 er grein nr. 2 í handskrifti A.

² Einki stittingartekin er, so tað er ikki stitting av „nema“.

XL

gamalnorskt „né“. Hesin avskrivari hevir, sum opinbert verður við samanliknan av handskriftunum, skrivað av ettir upphavstekstini í skinnbók 33 kv. (Stockh.) og ikki ettir tekstini í H. L. 12 fol. utan í sumnum stoeðun, sum nevnt er um áður í deild III grein 2 c; men í upphavstekstini stendur orðið skrivað „ne“. Táið avskrivarin nú broytir hetta orðið, faest vissa firi, at tað hevir verið gamalføroyskt. Í seyðabraevstekstini í H. L. 12 fol. stendur vanliga „nema“ firi „né“; men helta seinna er tað nóg vanligara orðið í gamalnorskun og íslendskun. Aðrastaðni í síðstnevndu skinnbók stendur, sum áður nevnt, ofta „nea“, og hetta hevir G. Storm eisini verið varur við. Bæði „nema“ og „nea“ hava verið gamalføroysk firi „né“. G. M. í AM. 316 fol. broytir eisini sumstaðni „ne“ til „nema“.

Mestar upplísingar um føroyskt mál firr í tiðini, kvussu ljóðini í tí eru vorðin broytt frá tí upphavliga, fáast tó av áðurnevndu seyðabraevsuppskrift av ári 1600 í pappírshandskrifti AM. 316 fol. Tóat uppskriftin er bert ein avskrift ettir teirri norsku upphavstekstini, koma føroysk orðasnið og føroysk orðastaving ofta uppi. Tað gamla lviljóðið „au“ skrivast her bæði „au“ (við avskriving), „æi“ og „ai“, t. d.: sauð(er), sæið(er) og stundun saið(er), tað er: seyður [sæiðr]. Hetta visir, at úttalan um ár 1600 hevir verið sum nú við „æi“, og at „ð“ eisini kann hava verið burturfadlið tá í úttoluni, tóat tað stendur skrivað, er ætlandi av tí, sum nú skal nevnast um burturfadl av ð í nekrun orðun í hesari uppskrift. Á sama hátt sum „sæiðer, saiðer“ stendur firi tað gamla „sauð“, stendur „næiðsyn, naiðsyn“ (= neyðsin, neyðsinjarmál) firi oldføroyskt „nauðsyn“. — Samanblanding av ljóðunun æ og ð (ö, í uppskriftini: ö) sæst í orðinum „ærindalðist“ (níføroyskt: ørindaleyst, oldn. erindalaust, ørindalaust). „trðista“ (í uppskriftini: tróista), tað er: troysta (lita uppá; oldn.: troysta, íslendskt: treysta), hevir helst verið úttalað „trðista“, men „tróista“ í uppskriftini kann eisini takast at standa firi „troista“. — æ er komið í staðin firi a í orðinun „þar“, har sum tað birjar grein 7 („Þær skal sæiðr ouan ræka“ . . . , tað er: Har skal seyð oman reka . . . — gr. 5, s. 10 r. 12—13 i A).

Hetta kann tiða uppá, at æ og a um ár 1600 voru farin at fadla saman og bæði at ljóða sum „æa“, so sum nú er statt í feroyskun.

Þ er fadlið burtur í orðinun „búði“ (fortið av „búa“, nú: búgvá): ... „a þeir(r)i iorðu er aðr bui aa“ — sí grein 2 í A, s. 7, r. 6—7: ... a þærri iorðv sem adr bio a ... So er Þ burtur-fadlið i t. d. „ea“ (oldn. eða = edla): „huort sem han aa ea æigi“, „deild manna ea kaup“. Av tí at stítt er vanliga um hetta orðið „eða“ í upphavstekstini (har stendur bert: e.), so hevir avskrivarín skrivað, sum hann sjálvur segði tað.

„Prium“ í „at þrium dagum se aðr firi(r) til sagt“ er gamal-føroyskt; í niferoyskun er „(þrium) trium“ vorðið „triggjun“; samanber kvat ið sagt er um orðsniðið „þrier (triggir)“ beint framm-anundan, á s. XXXVIII. A hevir í grein 1, s. 6 r. 1: at þrim dagum. „þrim“ er tað eldra og gamlnorska sniðið av orðinun.

Stavirnir þ og t verða samanblandaðir, og þ er komið at standa í staðin firi t í orðun sum „tina“ (treskja), sí s. 7, r. 15, og „trio“ („trø“, fleirital av „træ“), sí s. 15, r. 10 (tre) og undirgreinina hartil („trio“ í B) — í AM. 316 fol. skrivað „þina“ og „þrio“. Herav kann ætlast, at þ-ljóðið hevir vikið firi t, sum verður ráðandi ljóð og kemur í staðin firi þ í orðun, har sum hetta ljóð fírr hevir verið. Men av tí at goymt verður uppá þ í skrift, kemur tað stundun skeiwt inn, í orð sum altið hava haft t.

Í Magnusar kongs rættarbót firi Føroyar í AM. 316 fol. stendur ógyuliga ofta þ, þh edla th skeiwt firi t.

Av tí at tingfarartodlskipanin er so stutt og tey somu orð koma so ofta attur, fæst mestur einki at vita úr henni um føroyskt mál um ár 1400. Ætlandi er tó, at, tá ið har stendur „j nordräygium“ (sí s. 28), so kann longu um hetta tiðarskeið (ár 1400) „oyj“ hava finguð eina úttolu upp imóti „oyggj [á:qg] edla á:ddz]“ — nú er tann føroyska úttalan: á:ddz.

Av stikkinun um Skúvoyarsistrarnar — sí s. XXVI — sæst, at h i „hét“ (hæt, nú „æt“, av „heita, eita“) longu um 1400 var farið at detta burtur (... „en þridia ett Margrettha“...).

XLII

Nøkur få orð i seyðabrévinun bera einkenniliga fóroyskt merki, so t. d.: „kyrra“ seyð = temja edla spekja seyð; „kyrrur“ um seyð: tamur, spakur; „samrétt“ (kvinnukin) og „samrétti“ (kvørkikin) um felagsrætt til at reka seyð i „fimt“ i merking „vis tiðarfrest, forboð við visari tiðarfrest“, ikki bert „fimm daga freist“, er fóroyskt; í norskun lógun meinast við „fimt“ almenniliga fimm daga freist edla forboð við fimm daga freist. Í fóroskun er enn orðið „fimta“ haft i tidning „seta forboð firi óløgligari gongd av seyði i annans manns haga“; samanber orðatøkin „fimtaður seyður“ (sum forboð er gjört firi), „fimtaður hagi“ (hagi, sum „fimt“ er gjørd um; í seinni tið stundun haft í nakað somu merking sum „gandaður“).

V. Um fóroyisk staðanøvn, nevnd í lögskipan um tingfarartodl nevndarmanna.

Í hopi edla samanhangi við tú, sum orðað hevir verið i firru deild um fóroyskt mál í fodnbrøvun, verða nøkur orð at siga um tey fóroyisku staðanøvn (bigda- og oyggjanøvn), sum tikið er til í tingfarartodlskipanini s. 27—28.¹

Sum tingfarartodllistin hevir verið prentaður í NgL. II, eru hesi nøvn mislisin: 1) „(i) skoltri“ i staðin firi listans „j koltri“, tað er: i Koltri; 2) „hinguvik“ firi listans „huiguvik“, tað er: Kvívík; 3) „sage hofn“ firi listans „sagx hofn“, tað er: Saxhøvn (Sakshøvn, Saksun). — Misskilningurin „skoltri“ firi „j koltri“ er komin av ti, at bókstavirnir j og tað langa s (f) likjast nakað nögv kvør oðrun, sum teir standa skrivaðir á blaðinun við tingfarartodllistanun í skinnbók nr. 33 kv. (Stockholm). Har atturat er „j“ komið til at standa

¹ Nøkur fóroyisk staðanøvn standa nevnd i Jóans biskups brævi av 1412 — sí s. 50. — Um eitt av hesun nøvnun er frágreiðing givin i undirgrein á somu síðu.

XLIII

nakað tætt upp at k í „koltri“. Men at stavurin skal lesast „j“ (tað er: i), harí er eingin ivi. Navnið „Koltur“ kemur helst av einun gomlun orði „koltr“ edla „kultr“, ið merkir „klumpur“¹; tað sipayt til skapilsíð av oyggini. Í Comingsburgh í Hetlandi er ein stórus heyggjur, ið nevnist „Kultersfell [úttalað: ko'ltərsfel]“, og hetta heygnavnið (Koltursfedli, Koltursfjadl) man koma av tí sama orði. — „huiguvík“ hevir helst verið úttalað „kui(gu)vík“, tað er: Kvi(gu)vík. Hv og kv siggjast at hava verið samanblandaði longu um ár 1400; sí kvat ið nevnt er herum í firru deild, s. XXXVIII. Tað er tó imist, um ikki „huigu- (kvigu-“ i listanun kann koma av tí, at firri parturin av navninun hevir verið skeivt útleiddur, av „kvigu“ i staðin firi „kví (kviggj)“, tað er: stöðul edla gerði firi kriatúr (neyt). — Í „sagx hofn“ standa g og x skrivaði samanflættað, so bert tað attasta av x er reiðuliga skilligt; men tað likist ikki „e“, sum hetta verður skrivað i skinnbókini edla i øðrun orðun i hesum lista².

Bigdin „á Raktanga“ í Eysturoy, sum nevnist (skrivað: ragtanga), eitur nú „á Strandun“.

Stavingin „j mykinessi“ bendir á, at hetta oyggjarnavnið ikki er upphavliga „Mikines“, men „Mykines, Mykjunes“ á sama hátt sum tað norska navnið „Møkenes, Møkjanes“³.

Stavingin „ðyndar firði“ visir, at hetta bigdarnavnið í Eysturoy er upphavliga: „i Oyvindarfirði“.

Av listanun sæst, at „Nölsoy“ um ár 1400 hevir itið „nors-ey“ edla (ettir úttøluni rættari) „nors-ðy“. Firra liðið í navninun „nor“, man vera tað sama orðið, sum finnst í tí norska oyggjar-

¹ Í norskun merkir kultr (mannkinsorð) ein knúk edla fjallkneys. Í foroyskun er „kultrið“ tað attasta og feitasta stikki av fótamørinun („klumpurin“).

² Tey nevndu trí skeivu növn eru upptíkin í P. A. Munchs „Historisk geografisk Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen“, og haðan eru tey komin inn í „Færisk Anthologi“ I, Indledning s. VII. — Í NgL. IV, kvar ið listin er uppatturtíkin sum undirgrein, eru „skoltri“ og „hinguvík“ rættaði, men „sage hofn“ er vorðið standandi.

³ Tað norska navnið „Møkenes, Møkjanes“ (Olav Rygh, Norske Gaardnavne IV, 2) verður sum tað feroyska „Mykines“ (nú: Mikines, Mikjunes) at útleiða av einun orði „mykr, myki“ (kvinnukin), ið er eitt annað snið av ordinun „mykja“, i niferoyskun „mikja.“

XLIV

navninun „Naaren“, upphavliga *Nør; tað er ein lítill og smøl oyggj á innaru siðuni av Ytre Sulen í Norðara Bergenhús amti¹. „norr (eldri: nɔrv-)“ i merking *smalur* hevir verið til í tí eldra oldnordiska málinun, tó at tað seinni er horvið. Tað svaraði til eingilskt „narrow“ (av angelsaksiskun „nearu“, *smalur*). Í donskun, svenskun og norskun finnst eitt orð „nor (nór, noor)“ i merking „renna, smalt sund, trontg̃t innlop (um vatnsdrag)“, og tað kann ælast at vera av somu rót. Teir gomlu norðbúgvær kadlaðu Gibraltarsundið firi „Nørvasund (Norvasund, Njorvasund)“, tað er: tað smala sundið. Tey norsku növnini „Nyrvi“ (lítill oyggj í Sunnmøri, har sum Álasund er) og „Njerve“ (í Søndre Undal, Lister og Mandals amt, á tí smala eiðinun, kadlað Spangereid) hava somu merking sum „Naaren“ og Nørva- í Nørvasund¹. Til oynna „Norsøy“, nú „Nölsoy“, í Føroyun hóskar henda útleiðing av „norr (nɔrv-)“, *smalur*, ógvuliga væl. Oyggin er smøl og lítill, men helst man við „nor“ í hesun navni vera meint tað smala eiðið, har sum bigdin er². „Norsøy“, „til Norsøy(j)ar“ (við herðing á endingini -ar) kundi koma at vera „Nolsoy“, „til Nolsoyar“ á slikan hátt sum „kjørbreyt“ (krossvegur, inskivegur) sumstaðni í Føroyun er vorðið „kjølbreyt“. „Nols-“ er vorðið „Nöls-“ í útteluni á sama hátt sum „boltur“ er vorðin „böltur“, „skoltur (oldn. skoltr)“ til „sköltur“ og „kolsvartur“ til „kölsvartur“ í føroyskun. Frá stavningini „norsæy“ um ár 1400, teirri elstu staving, ið vit hava av hesun navni, eigir at vera gindið út sum frá tí beina. Hini növnini á listanun, sum hildið hevir verið um, at tey vóru skeiv, eru ødl bein, og ikki var annað væntandi, tiat tingfarartodlskipanin varð gjørd á Føroya lögtingi og skrivað har um somu tið inn í áðurnevndu skinnbók, sum Føroya lögmannsstólur tá átti, og haðan er listin nú prentaður her.

¹ Sophus Bugge, *The Home of the Eddic Poems*, s. 99.

² Útlīðingin av „nál“ hóskar ikki. Umfram tað, at úttalan norðanfiri í Føroyun er „Nölsoy“, so eitir „nál“ i ognarfadli (eigufadli) ikki „náls“, men „nálar“; samanber „nálar-eyga“. Navnið skuldi so verið „Nálaroy“.

*Eina tøkk vil eg veita av besta huga, first og fremst til
Føroya løgtings, sum hevir givið peningastudning til hetta arbeidi,
at tað kundi koma fram, og so til stírararnar firi tí kongliga
bókasavninun í Stockholm og universitetsbókasavninun í Lund firi
tann stóra beina, teir hava veitt mær í útlánun av teim gomlu og
óatturbætiligu skinnbókun til nítslu á Keypmannahavnar universi-
tetsbókasavnsins lestrarsali og til avtakingar í Keypmannahavn.*

Keypmannahavn, i juni 1907.

Jakob Jakobsen.

Frá orðastittingun í teim gomlu handskriftun gerst ikki neyðugt at greiða her. Á kvönn hátt tað hevir verið vanligt at stitta um orðini, sæst við at samanbera tað, sum stendur á plátunum attast í bókini við tey tilsvaranu teklastikki fremri í bókini. — Firi „au (av)“ skrivast stundun að (samanskrivað a og v), soleiðis í seyðabrévinun í skinnbók 33 kv. (Stockholm), og firi langt a stundun að (tvey samanskrivað a). — u og v ganga kvört um annað, v firi u og unvent. j stendur ofta skrivað firi i.

Annars er stavingarhátturin í hesun fodnbrövun ógvuliga brigdiligr og gongur ikki ettir nøkrun föstun, soleiðis at ofta í einun braevi sama orðið kann vera stavað nú ein veg, nú ein annan veg og nú ein triðja. Í hesari úlgávu eru bröviní prentað í ødlun so, sum tey standa í grundarskriftunun edla teim elstu uppskriftun, id til eru, uttan tað, at stittingar av orðun eru vorðnar útfildar.

Rúm er latið opið sum oftast til fremsta bókstavin í kvörjari grein í seyðabrévinun, so sum tað stendur í skinnbók 33 kv. (Stockh.) og í AM. 316 fol.

Seyðabrévið hevir verið prentað í NgL. III, s. 34—39, Rættarbót Magnusar kongs í NgL. IV, s. 353—54, tingfarartodlskipanin í NgL. II, s. 13, og uppattur (umbhött) sum undirgrein í NgL. IV, s. 666. Um handskriftini, sum: hesar logskipanir standa í, hevir Gustav Storm skrivað í NgL. IV. — Skjalsbræv nr. I hevir verið prentað í DN. II (nr. 559), nr. II 1—7 í DN. I (1—4 nr. 589—592, 5: nr. 605, 6: nr. 606, 7: nr. 611), nr. III 1—3 í DN. II (1: nr. 626, 2: nr. 755, 3: nr. 909), nr. IV í DN. I (nr. 802).
